

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Bakalářská práce

Ondřej Štěpánek

Průmyslové podnikání pražské obce v první polovině 20. století.

Průmyslové závody hlavního města Prahy, s.r.o.

The Industry Business of Prague municipality in the first half of 20th
Century. The Industrial factories of the Capital City of Prague, ltd.

Praha 2014

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ivan Jakubec, CSc.

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu této práce panu prof. PhDr. Ivanu Jakubcovi, CSc. za ochotu, pomoc a podněty, které posouvaly mou práci ke kýženému cíli.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 1. srpna 2014

.....

podpis

Abstrakt:

Tato práce řeší průmyslové aktivity pražské obce na trhu stavebních hmot v první polovině 20. století, zejména pak v letech 1921-1948, ve kterých úspěšně fungovala společnost „Průmyslové závody hlavního města Prahy“, v níž měla obec svůj poloviční podíl. Hlavním cílem je zmapovat činnost této společnosti provozující vápenky, cihelny a pilu. Zaměřil jsem se na její vývoj a význam podniku. Práci jsem řešil zejména na základě informací z Archivu hlavního města Prahy, z fondu Průmyslových závodů. Provedený výzkum dokládá množství vyrobených a prodaných surovin, dále pak také důležité budovy na kterých se dodavatelsky podílela. Hlavním přínosem této práce má být „znovuobjevení“ zajímavého podniku, který významně podporoval stavební ruch v Praze, dodával stavební hmoty nejen na obecní stavby a tvořil konkurenci kartelům.

Abstract:

This work describes the industrial activities of the Prague municipality in building industry in the first half of the twentieth century, especially in the years 1921-1948, during which the company "Industrial factories of the Capital City of Prague" operated successfully in which the municipality owned half of the shares. The main objective is to monitor the activities of the company running the lime and brick factories and a sawmill. I focused on its development and significance. This thesis is based on information from the Prague City Archives, from the fund of Industrial Factories. The research illustrates the quantities of produced and sold building materials, then also important buildings in which the company was involved as a supplier. The main contribution of this work is the "re-discovery" of an interesting company which significantly supported the building industry in Prague, supplied the building material not only to municipal buildings and was a competitor for cartels.

Klíčová slova:

průmysl stavebních hmot, obec, cihelny, vápenky, pila, Praha, 20. století

Key words:

building industry, municipality, brickyard, lime works, sawmill, Prague, 20th century

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
2. OBDOBÍ PŘED VZNIKEM PRŮMYSLOVÝCH ZÁVODŮ.....	8
2.1 HOSPODÁŘSKÁ AKTIVITA PRAŽSKÉ OBCE V DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ A NA POČÁTKU 20. STOLETÍ.....	8
2.2 PŮSOBENÍ PRAŽSKÉ OBCE NA TRHU STAVEBNÍCH HMOT PŘED VZNIKEM PRŮMYSLOVÝCH ZÁVODŮ	9
3. VÝVOJ PRŮMYSLOVÝCH ZÁVODŮ A JEJICH VÝZNAM	13
3.1 NEUSKUTEČNĚNÉ PROJEKTY	19
3.2 VLIV A VÝZNAM PRŮMYSLOVÝCH ZÁVODŮ PRO PRAŽSKOU OBEC.....	22
4. STRUKTURA ZÁVODŮ, VYBAVENÍ A TECHNICKÉ INOVACE	25
4.1 VYBAVENÍ PODNIKŮ A TECHNICKÉ INOVACE.....	25
4.2 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA PODNIKU	26
4.3 ZAMĚSTNANCI.....	28
4.4 ODBĚRATELÉ ZBOŽÍ.....	29
5. HOSPODÁŘSKÉ VÝSLEDKY SPOLEČNOSTI	31
5.1 OBDOBÍ PO ZŘÍZENÍ PRŮMYSLOVÝCH ZÁVODŮ (1922-1923).....	31
5.2 OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ KONJUNKTURY (1924-1929)	32
5.3 OBDOBÍ HOSPODÁŘSKÉ KRIZE (1930-1934)	35
5.4 OBDOBÍ PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU (1935-1938).....	38
5.5 OBDOBÍ ZA VÁLKY (1939-1945).....	40
5.6 OBDOBÍ PO VÁLCE (1946-1948)	41
5.7 OBCHOD S CEMENTEM.....	43
6. ZÁVĚR	45
7. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	47
8. SEZNAM PŘÍLOH	49

1 Úvod

Tato bakalářská práce je nazvána: „*Podnikatelské aktivity pražské obce v první polovině 20. století*“. Jedná se o obecný název, který je dále definován: „*Průmyslové závody hlavního města Prahy s.r.o.*“. V této práci se zaměřuji především na průmysl stavebních hmot a společnost, ve které měla pražská obec svůj poloviční podíl. Jmenovala se *Průmyslové závody hlavního města Prahy*. Průmyslové závody se zabývaly zejména těžbou a prodejem stavebních surovin. Obec hlavního města Prahy je založila ve spolupráci s velkostatkářem Janem Schwarzenbergem v roce 1921.

Práce shrnuje základní vývoj na trhu stavebních hmot před vznikem Průmyslových závodů a dokumentuje vývoj závodů. Dále mapuje význam a působnost společnosti, zaměřuje se na chod podniku a jeho strukturu, tj. na vedení, zaměstnance i odběratele zboží. V tématu odběratelů zboží jsem řešil také otázku, jaké množství z vyprodukovaných surovin bylo dodáváno na obecní stavby. Zajímaly mě také jednotlivé provozovny závodů, jejich postupné technické inovace a hospodářské výsledky. Po základním obeznámení s tématem jsem se zaměřil v kapitole hospodářských výsledků na množství vyprodukovaných a prodaných surovin. Finanční výsledky nejsou u této společnosti podle mého názoru tak zajímavé.

O pražských obecních (městských) společnostech vznikl v průběhu času velký počet publikací. Hlavní pozornost byla věnována třem největším: tj. Pražským plynárnám, Elektrickým (Dopravním) podnikům a Obecním vodárnám. Často vycházely výroční publikace např.: „*K padesátiletému trvání Pražských obecních plynáren 1867-1917*“ (Bašta) či „*100 let pražských elektrických drah*“ (Fojtík, Prošek). Také vznikaly a dále vznikají souborné publikace, či publikace dokumentující určité fragmenty městských společností nebo jejich kratší časové úseky. Průmyslové závody měly zvláštní postavení, nepatřily mezi typické obecní společnosti. Ve dvacátých letech byly provozovny závodů vyjmuty z působnosti správní rady malých podniků, neboť obec tvořila ve společnosti jen smluvní stranu.

Hodnotné práce o ekonomické problematice v Praze vznikají také na půdě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Rigorózní práci z roku 2011 o zásobování města s názvem „*Praha a její logistické zázemí. Proměny města a jeho technických sítí v letech 1913-1952*“ obhájil PhDr. Kryštof Drnek. Práce se zabývá vztahem mezi Prahou jako městem a vodovodní, kanalizační, plynárenskou a elektrifikační sítí. Nicméně

zásobováním pražské obce stavebními surovinami (cihly, dřevo, vápno, cement) se v posledním půlstoletí soustavně nikdo nezabýval.

Tomuto tématu se prozatím věnoval jen jeden z tehdejších jednatelů Průmyslových závodů vrchní stavební rada ing. Alois Nový v publikaci „*Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce. S doplňkem k otázce obecního lesního statku.*“, která byla vydána již v roce 1928 radou hlavního Prahy pro Samosprávnou knihovnu hlavního města Prahy. Dalším zdrojem informací je také „*Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji P.Z.*“¹ shrnující prvních patnáct let Průmyslových závodů. Jedná se o pětistránkovou nepodepsanou zprávu, sepsanou zřejmě roku 1936. V roce 1961 publikoval bývalý ředitel Archivu hl. m. Prahy František Holec článek, v jehož závěru uvádí, že Průmyslové závody jsou kapitolou, která vyžaduje zvláštního zpracování.² Nicméně od té doby toto téma zřejmě nikdo neřešil a souborné knihy např. „*Historie a současnost podnikání v Praze*“, ve kterých je tato společnost zmíněna, vycházejí z článků Františka Holce. V článcích o branických lomech a vápenkách jsou však jen základní informace o společnosti.

Velkou většinu informací pro svou práci čerpám z rozsáhlého fondu „*Průmyslové závody hlavního města Prahy*“, který se nachází v Archivu hlavního města Prahy. Ve fondu jsou: 1) listiny právní, 2) záležitosti vedení průmyslových závodů tj. valné hromady, protokoly schůzí dozorčí rady, protokoly ředitelstva, 3) spisy tj. personálie, korespondence a jednotlivé podniky, 4) hospodářské věci, které obsahují kalkulace, ceníky a úvěrové zprávy. Spisový materiál, jenž vznikl z činnosti podniku, byl původně uložen v sídle podniku. Po likvidaci Průmyslových závodů jejich registraturu převzaly Stavební podniky hlavního města Prahy. V roce 1953 byla zřízena Průmyslová výroba stavebních hmot, do nichž byla začleněna většina podniků bývalých Průmyslových závodů. Nově zřízenému podniku byl předán také spisový materiál. Během let 1953-1958 z něj však bylo mnoho, včetně všech účetních knih, skartováno. Zbytek materiálů v počtu dvaceti balíků byl 11. července 1958 předán do Archivu hlavního města Prahy. V archivu se nyní nachází 27 kartonů informací, které na délku měří více než tři metry.³

---

¹ Archiv hlavního města Prahy (dále jen AMP), Průmyslové závody hl. města Prahy (dále jen PZ), kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. města Prahy, bez data /asi 1936/.

² HOLEC, František. Branické vápencové lomy, in Časopis společnosti přátel starožitnictví, Praha, 1961, s. 212.

³ AMP, PZ, Inventář, 1961, č. pomůcky 16.

2 Období před vznikem Průmyslových závodů

Tato kapitola v krátkosti popisuje hospodářské aktivity pražské obce v 19. století a na počátku 20. století a v druhé podkapitole také její působnost na trhu stavebních hmot ve stejném období, tj. v období před vznikem Průmyslových závodů.

2.1 Hospodářská aktivita pražské obce v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století

V první polovině 19. století nebyla podnikatelská hospodářská činnost města příliš rozsáhlá. Tato skutečnost souvisela i s faktem, že každé větší finanční vydání záviselo na souhlasu gubernia, což značně omezovalo jakékoliv podnikání. Také nemovitý majetek pražské obce nebyl v tomto období velký. Patřilo k němu především libeňské panství, lom v Braníku, pozemky vně i uvnitř města, staroměstský, novoměstský a malostranský dvůr, městské budovy a některé drobné hospodářské provozy – mlýny, pivovary, hostince. K vlastnictví města náležely také obecní vodárny. Většinu nemovitého majetku neprovozovala obec ve vlastní režii, ale pronajímala ho. Nájem vybírala nejen v penězích, ale i v naturálních dávkách. Výjimku tvořily vodárny, jejichž údržbu i chod zajišťovalo samo město. Špatná hospodářská situace města v polovině 19. století byla dána také tím, že zde nebylo potřebné místo pro budování rozvíjejícího se průmyslu, jenž by zajistil další přísun financí do obecní pokladny. Po zrušení statutu pevnostního města na konci 60. let byly zbourány hradby, což přispělo k ekonomickému rozvoji. Už na konci 50. let si město začalo uvědomovat nutnou potřebu získání dalších zdrojů příjmů. Ty našlo ve vlastních podnikatelských aktivitách v nových oborech.

Již v roce 1865 byla otevřena městská pojišťovna. Následujícího roku byl zahájen také částečný provoz vlastní plynárny. Šedesátá léta se tak stala obdobím vzniku prvních velkých obecních podniků, jež se v budoucnu výrazně zapsaly do hospodaření města. Další městské podniky vznikaly v 70. až 90. letech 19. století. Na úspěšný rozjezd Pražské městské pojišťovny navázala v roce 1875 Městská spořitelna a v červnu téhož roku se sbor obecních starších usnesl na zřízení nové vodárny, roku 1895 zahájila provoz Ústřední jatka a v roce 1897 Elektrické podniky královského hlavního města Prahy. Značné prostředky vynakládala obec na stavbu elektráren a elektrického osvětlení ulic.

Snaha vyřešit co nejlépe nové úkoly vedla obec ve 20. letech 20. století k novým aktivitám. V roce 1921 zakoupila tiskařské stroje a zřídila si vlastní Pražskou městskou

tiskárnu, v níž tiskla pro svojí potřebu všechny běžné potřebné tiskoviny, s výjimkou těch které byly zhotovovány v rozmnožovacím oddělení oboru hospodářského nebo na rozmnožovacích strojích v jednotlivých úřadech. O rok později se stala spolumajitelkou Pražských plakátovacích podniků.⁴

2.2 Působení pražské obce na trhu stavebních hmot před vznikem Průmyslových závodů

První pokusy pražské obce o stavbu nových vápenek a cementárny lze najít v prostoru kolem branických lomů již v období od roku 1816. V květnu tohoto roku nařídilo gubernium pražské obci, aby byla pro lepší využití vápencového lomu v Braníku postavená vápenka. Magistrát jmenoval k tomuto účelu komisi, jež stanovila místo otevření nového lomu, předložila městské radě návrh na stavbu nové vápenky a vypracovala nájemní podmínky. Podle nich měl budoucí nájemce nového lomu postavit svým nákladem na určeném místě vápenku, kterou měl po šestiletém nájmu přenechat pražské obci. Avšak nepříznivé nájemní podmínky vyžadovaly značných nerentabilních investičních prostředků, proto se ani po třikrát opakované licitaci v roce 1817 nepřihlásil žádný zájemce. Pro neúspěch se měla dražba opakovat ještě v roce 1818. Přestože o jejím výsledku nejsou zprávy, neměla ani tentokrát úspěch, protože ke stavbě vápenky nedošlo.⁵

Další snaha přichází zřejmě až po více než půlstoletí, koncem šedesátých let. V tomto období chtěla obec znovu zvýšit výnos svých lomů zřízením vlastní vápenky a cementárny. Karlínský stavitel Bedřich Hoffmann předložil městské radě rozpočet nákladů na vápenku vlastní konstrukce, jež měla výrobní kapacitu 200 q vápna denně. Rozpočet činil 22 213 zlatých a nezahrnoval položení základů. Kromě tohoto plánu předložil tři další plány s rozpočtem také městský radní Turek. Nicméně náklady (200 000 zlatých) na stavbu tří vápenek a jedné cementárny se zdály městské radě příliš vysoké. Městská rada se proto rozhodla zřídit akciovou společnost na výrobu vápna a cementu z branického vápence, k níž by obec, jakožto majitelka skály, přistoupila s určitým počtem akcií. Posléze se upustilo i od tohoto rozhodnutí a byl vypsán konkurs na pronájem části branické skály.⁶

---

⁴ KONVIČNÁ, Jana. Městský majetek a finance v letech 1784-1945, in Osm století pražské samosprávy, Praha, 2000, s. 89-92.

⁵ HOLEC, František. Branické Vápenky, in Časopis společnosti přátel starožitnictví, Praha, 1962, s. 197.

⁶ HOLEC, František. Branické Vápenky, in Časopis společnosti přátel starožitnictví, s. 199-200.

Před ukončením druhé nájemní smlouvy⁷ se na pražské radnici uvažovalo, má-li obec znovu lomy pronajmout, či postavit v Braníku vlastní cementárnu na výrobu portlandského cementu.⁸ Po vyžádaném posudku znalců a na základě provedeného šetření o roční spotřebě cementu při obecních stavbách bylo koncem roku 1906 rozhodnuto, aby se od stavby cementárny upustilo a zároveň byly lomy znovu pronajaty. Obecní cementárna by musela ročně vyrobit alespoň 100 000 q cementu, aby byla zajištěna její prosperita. Poněvadž roční spotřeba obce činila asi 20 000 q cementu, musela by se pražská obec postarat o prodej 80 % vyrobeného cementu a konkurovat portlandským cementárnám, sdruženým od počátku 20. století v kartelu. Nájemní smlouva mezi pražskou obcí a akciovou společností, jež nově nesla jméno „*Podolská cementárna v Praze*“, byla prodloužena o patnáct let až do 30. června 1922.⁹ V této smlouvě se akciová společnost zavázala dodávat pražské obci staroměstské vápno nejlepší jakosti (max. 100 000 kg). Pražská obec mohla požadovat také portlandský cement z podolské cementárny za ceny o 20 haléřů na 100 kilogramů nižší, než byly prodejní ceny stanovené svazem rakouských cementáren.¹⁰

K přebudování města a výstavbě jeho nových zařízení (výstavba plynáren, elektráren, vodáren, stavba veřejných budov, a další) využívala obec v předválečném období hlavně trh se stavebními hmotami, jenž cenou i množstvím nabízeného zboží dostačoval. Neměla proto zájem na kontrole prodejních cen stavebních hmot. Dokonce ani hmot, které potřebovala pro své technické a stavební úkoly. Tato nevýhoda se však naplno projevila při vzrůstající spotřebě stavebních hmot z podnikatelské činnosti a zvýšení jejich ceny po první světové válce. Obec se proto snažila získat podíl na určování cen, zároveň se však nechtěla dostat do monopolního postavení na trhu. Potřeba kontroly cen se ukázala být nezbytná zejména u speciálních odvětví. Jako vhodný příklad lze uvést výrobu

---

⁷ V ofertním řízení první nájemní smlouvy podala nejvyšší nabídku firma Bárta a spol., než však došlo k jejímu uzavření, ohlásila firma úpadek. Nájemní smlouvu uzavřenou na 25 let převzala Česká akciová společnost k vyrábění a zužitkování staviva, poté byla smlouva na dalších 10 let obnovena.

⁸ Portlandský cement – Tento nejběžnější druh cementu vyrobil poprvé v roce 1811 Joseph Aspden. Nepodléhá atmosférickým vlivům, prakticky nepropouští vodu, může dlouho ležet ve skladu aniž vlhne a má velkou pevnost v tlaku. (cement, in Masarykův slovník naučný, díl I., Praha, 1925, s 774.)

⁹ HOLEC, František. Branické Vápenky, in Časopis společnosti přátel starožitnictví. s. 201.

¹⁰ AMP, PZ, kart. 13, sig. III - 3/12, inv. č. 146, Vápenky a lomy v Braníku, smlouva, č.j. 5450 – ref. I.B.

kanalizačních cihel potřebných pro výrobu městské kanalizace. Tři či čtyři ložiska hlíny v okolí Prahy dávala možnost majitelům továren diktovat si prodejní ceny.

Poté co se preventivní opatření ukázala jako neefektivní, se pražská obec rozhodla zakoupit cihelnu v Dejvicích. Pražská obec začala v obecní cihelně od července 1919 vyrábět vlastní kanalizační cihly. Tato cesta vedla k převzetí kontroly cen již na podzim roku 1919. Dalším nedostatkovým zbožím bylo vápno. Jeho cena v poválečném období rapidně stoupala.¹¹ Ústřední zastupitelstvo hl. m. se v roce 1920 usneslo zakoupit velkostatek Jinonice-Radlice¹² o velikosti 528 ha od Jana Schwarzenberga¹³ za 4 500 000 Kč a vápenky provozované na pozemcích velkostatku vnést do smíšené společnosti. Na provedení těchto usnesení bylo povoleno 7 000 000 Kč.¹⁴ Smíšená společnost převzala provoz vápenek 1. října 1920. Název společnosti zněl „*Pražské vápenky v Jinonicích*“.

Logo společnosti Pražské vápenky¹⁵

Později dozorčí rada společnosti upozornila, že by bylo správnější jméno firmy stylizovat tak, aby mohly být společností provozovány i jiné průmyslové obory.¹⁶

¹¹ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, Praha, 1928.

¹² Velkostatek Jinonice-Butovice patřil Schwarzenbergům již od roku 1684, kdy jej společně se Smíchovem a domem Mnichovským na Újezdě v Praze koupil za 66 000 zlatých rýnských Ferdinand kníže Schwarzenberg od vdovy po Jiřím Ludvíku hraběti Sitzendorfu. (HOLUB, Jan Bohumil. Odkryté poklady, Praha, 1893, s. 204. dostupné z <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/handle/ABG001/117272> - 25.8.2012)

¹³ Jan Schwarzenberg (1860-1938) – potomek rodu Schwarzenbergů z tzv. hlubocko-krumlovské větve, poslanec českého a říšského sněmu, zasloužil se o budování železnic v Čechách. (MAŠEK, Petr. Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II., Praha, 2010, s. 270.)

¹⁴ PAVLANSKÝ. Koupě, prodej a pronájem nemovitostí, in Věstník obecní hlavního města Prahy, 1920, ročník 27, s. 154.

¹⁵ AMP, PZ, kart. 2, sig. II – 2, inv. č. 50, 1921, Protokoly schůzí dozorčí rady, dopis pro pana magistrátního radu Jana Fišera, 2. září 1921.

¹⁶ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/3, inv. č. 51, Užší správní komise hlavního města Prahy - Č.j. 1811 - fin.

Kromě stavebních surovin, o kterých pojednává tato práce, potřebovala pražská obec také další „hmoty“, například suroviny na vytápění. Praha spotřebovávala v meziválečném období k otopu úřadů, škol a ústavů pro každé zimní období 1500 až 1700 vagónů normálního hnědého uhlí poloplynového, 500-700 vagónů koksu a přes 100 vagónů dříví k zatápění. Na dodávky uhlí a dříví bylo vypisováno veřejné nabídkové řízení, pro které byly stanoveny podrobné podmínky.¹⁷

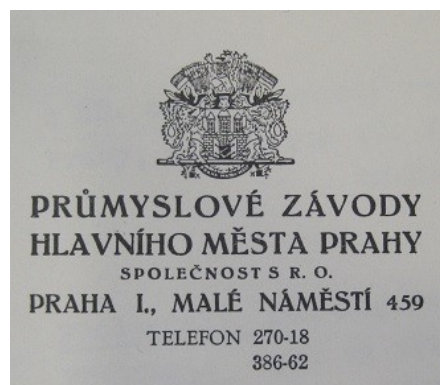
---

¹⁷ SVOBODA, Emanuel. Správa obecního majetku a hospodářské záležitosti, in Praha v obnoveném státě Československém, Praha, 1936, s. 392-399.

3 Vývoj Průmyslových závodů a jejich význam

Logo společnosti Průmyslové závody¹⁸

Dne 15. prosince 1921 byla uzavřena společenská smlouva. Společenská smlouva znamenala v právním pojetí slova smlouvu, kterou se dvě nebo více osob vzájemně zavazovaly, že sdruží k dosažení společného účelu svou práci nebo také dvě své věci. Ti kdo smlouvu uzavírali, byli společníky, dohromady pak tvořili společnost.¹⁹ Na jedné straně smlouvu uzavřel JUDr. Karel Baxa - starosta hlavního

města Prahy, Ing. Josef Rotnagl, - náměstek starosty hlavního města Prahy a František Titěra - městský radní hlavního města Prahy. Tito zákonní zástupci pražské obce jednali na základě usnesení městského zastupitelstva ze dne 7. června 1920 a městské rady z 18. listopadu 1921. Obec hlavního města přinesla do kmenové jistiny polovinu z částky 3 000 000 Kč, její kmenový vklad byl tedy 1 500 000 Kč. Na druhé straně smlouvu uzavřel Jan Schwarzenberg, velkostatkář na Hluboké, univerzální dědic a svěřený nástupce Adolfa Josefa Schwarzenberga. Jan Schwarzenberg vnesl do společnosti věcný vklad, tedy veškeré, zejména strojní zařízení jemu náležejících vápenek v Jinonicích oceněné hodnotou 47.100 Kč.²⁰ Významnějším vkladem do společnosti však bylo právo požívání a užívání pozemků a budov postavených na pozemcích oceněné hodnotou 2 952 900 Kč.²¹

Jelikož činil kmenový kapitál Jana Schwarzenberga 1 500 000 Kč, vyplatila společnost na vyrovnání hodnoty vneseného zařízení a práva užívání budov 1 500 000 Kč. V patrnosti mělo být vždy vedeno, kteří společníci odvozují svůj podíl od obce hlavního města Prahy a kteří od Jana Schwarzenberga. Čistý zisk společnosti se dělil rovným dílem mezi oba společníky. Tyto dvě strany tedy společně založily společnost s ručeným

¹⁸ AMP, PZ, kart. 2, sig. I – 1/26, inv. č. 48, 1950, Protokol likvidační valné hromady.

¹⁹ VOZKA, Jaroslav. Společenská smlouva, in Masarykův slovník naučný, díl VI., Praha, 1932, s 869.

²⁰ Nejvíce byla ceněna tažná věž s výtahem, která se nacházela v lomu oceněna částkou 20 000 Kč) dále vagonová váha 8 000 Kč, kotel s kompresorem 5 000 Kč a závodní malodráha 5 000 Kč. (AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 3, inv. č. 3, 15.12.1921, Další notářský snímek spol. smlouvy, příloha č.1 k notářskému spisu č.j. 35.224, inventář vápenek v Jinonicích.)

²¹ Požívací práva k pozemkům byla oceněna hodnotou 1 250 000 Kč, požívací práva k budovám 1 702 900 Kč. (AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 2, inv. č. 2, 15.12.1921, Společenská smlouva.)

omezeným ve smyslu zákona ze dne 6. 3. 1906, číslo 58 říšského zákona. Společnost nesla název „*Průmyslové závody hlavního města Prahy, společnost s r.o.*“ Ve společnostech s ručením omezeným byli členové povinni se podílet na tvorbě kmenového kapitálu a jejich podíly nemohly být volně převáděny. Podílníci ručili za závazky společnosti pouze svým vkladem. V první republice neměly společnosti s r.o. zdaleka takovou ekonomickou váhu, jako akciové společnosti. V roce založení Průmyslových závodů se v Československé republice nacházelo 2324 společností s r.o.²² Sídlo společnosti bylo ustanoveno v Praze čp. I/1 (Staroměstská radnice). Na konci roku 1927 dochází ke změně sídla, od tohoto roku stálo na adrese Praha 1., čp. 459, Malé náměstí.²³ V prvním patře tohoto domu měly Pražské vápenky spol. s r.o. v Jinonicích a cihelny hl. města Prahy v Dejvicích kancelář již od 1. listopadu 1921.²⁴ Schůze dozorčích rad a valných hromad však i po změně sídla podniku probíhaly v presidiálních místnostech Staroměstské radnice.

Sídlo společnosti – Richterův dům (Praha 1., čp. 459, Malé náměstí)²⁵

²² PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, I.díl 1918-1945*, Brno, 2004, s. 131.

²³ Na této adrese se nachází dům U modrého jelena (Richterův dům, Martinický dům). V roce 1882 byla v tomto domě zřízena první telefonní ústředna v Praze.

(www.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/objekty/u-modreho-jelena-richtruv-dum-martinicky-dum.html)

²⁴ Zprávy z úřadů, in *Věstník obecní hlavního města Prahy*, 1921, ročník 28, s. 244.

²⁵ Foto – Ondřej Štěpánek 30.6.2014

Společnost byla zřízena na dobu do 30. září 1970. Ve společenské smlouvě bylo uvedeno pět bodů společnostního podnikání: 1) těžba a průmyslové využití minerálů, zejména uhlí, vápence, kamene, hlíny, písku atd. a další prodej ve stavu původním nebo po průmyslovém zpracování v polotovary, tovary nebo jiné produkty, 2) těžba, nákup, zpracování a prodej dříví jakéhokoliv druhu a veškerých výrobků z něho, 3) zužitkování vedlejších výrobků a odpadků, 4) zúčastnit se v jakékoliv formě na podnicích téhož nebo příbuzného odvětví, 5) zemědělské a lesní hospodaření na pozemcích, jichž společnost nabude do vlastnictví nebo užívání.²⁶

Průmyslové závody hlavního města Prahy měly průměrně 200-300 zaměstnanců. V roce 1930 se nacházelo v Československu 2475 takovýchto podniků tj. výrobních živnostenských závodů, které měly 100-500 zaměstnanců. Takto velké závody tvořily 0,6 % z celkového počtu 378 015 výrobních závodů a zároveň patřily mezi procento největších československých výrobních závodů.²⁷

Činnost Průmyslových závodů se zpočátku omezovala pouze na vápencový lom a vápenku v Jinonicích. Konsolidace se projevila již po necelých třech letech, když 1. ledna 1924 společnost odkoupila vápenku v Braníku od pražské obce a parní pilu v Podolí od Jana Schwarzenberga. Nájemcem branických vápenic byla až do 30. června 1922 akciová společnost „*Podolská cementárna*“. V tomto roce převzala lomy i vápenku pražská obec.²⁸ Obec hlavního města Prahy prodala Průmyslovým závodům na základě usnesení městské rady vápenice, pozůstávající z práva bezplatného užívání a požívání vápenného lomu na pozemcích v Braníku (vlastnicky patřícího obci hlavního města Prahy, jakožto majitelce Libeňského statku) se dvěma kruhovými pecemi a domkem pro mostní váhu. Dále právo požívání a užívání domu čp. 6. Kromě toho zřídila obec Průmyslovým závodům právo bezplatného užívání a požívání Dvorecké louky a obecního rybníku k účelům skládky pro rupy (nepotřebné odpadové kameny). Všechna tato práva, služebnosti a inventární předměty prodala obec Průmyslovým závodům za ujednanou cenu 700 000 Kč. Tato vápenka vyráběla hydraulické (uváděno také hydrologické) vápno. Toto staropražské vápno z Braníka se odedávna používalo pro vodní stavby. Vyváželo se pod názvem Pasta di Praga a prý se podle něho stavěly benátské paláce a londýnské nábřeží. O vynikajících vlastnostech českého vápna se mimo jiné zmínil ve svém díle „*Miscallanea historica regni*

---

²⁶ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 2, inv. č. 2, 15.12.1921, Společenská smlouva.

²⁷ LACINA, Vlastislav. Zlatá léta československého hospodářství, Praha, 2000, s. 112–113.

²⁸ HOLEC, František. Branické Vápenky, in Časopis společnosti přátel starožitnictví, s. 201.

Bohemiae“ již na sklonky 17. století také Bohuslav Balbín.²⁹ O pramen jedinečného vápna z branické vápenky však Průmyslové závody hl. m. Prahy již v roce 1929 přišly. Branické vápenky byly zakoupeny Elektrickými podniky hl. města Prahy, které potřebovaly práva k vápenkám a lomům, z důvodu prodloužení trati tramvaje č. 17. Pozemky, které připadly veřejnému statku, odevzdaly Elektrické podniky po úpravě trati zpět obci bezplatně a také převzaly závazek zbourat na svůj náklad objekty vápenek. Průmyslovým závodům zůstalo výhradně přednostní právo k provozu při opětovném otevření lomů, které však nebylo nikdy využito. Janu Schwarzenbergovi, jakožto společníkovi Průmyslových závodů byla vyplacena náhrada 400 000 Kč.³⁰

Současně s branickou vápenkou získaly Průmyslové závody parní pilu v Podolí. Konkrétně šlo o veškeré strojní zařízení pily a možnost bezplatného užívání a používání některých budov a pozemků do doby skončení společenské smlouvy tj. do 30. září 1970 za úhrnnou cenu 500 000 Kč. Koupě byla učiněna na 5 % úvěr. Pila byla v provozu po celou první polovinu 20. století.

Další rozšíření podniku nastalo 1. dubna 1926, kdy závody koupily od města Prahy poživací práva k městské cihelně a příslušnému hliništi v Dejvicích. Dejvická cihelna byla založena roku 1873 Vavřincem Meilbeckem na najatém pozemku. Dne 15. července 1919 byla cihelna převzata pražskou obcí. Následujícího roku zakoupila za 240 000 Kč pražská obec celou cihelnu, kromě kruhovky, která náležela proboštství hl. chrámu u sv. Víta. Za ní platila nájem 6300 Kč i s pozemkem ročně. V cihelně bylo mezi lety 1919 a 1926 vypáleno 43 214 958 kusů cihel. Cihelna vystoupila ze sdružení cihelen roku 1922, protože nesouhlasila s postupem dělnictva.³¹ Průmyslové závody zakoupily cihelnu za úhrnný obnos 400 000 Kč.³² Společnost také musela zaplatit náhradu za převzaté hotové a polohotové cihlářské zboží oceněné na 764 319,34 Kč. Nicméně toto převzetí bylo uskutečněno v první řadě z důvodu ukončení provozu cihelny. Z usnesení městské rady

---

²⁹ Láník, Jaroslav. Pražský průmysl stavebních hmot, in Historie a současnost podnikání v Praze, díl třetí, Žehušice, 2004. s. 23.

³⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37a-38, K bodu 3 schůze dozorčí rady z 19/12/1928, B. postoupení vápenek Branických Elektrických podnikům hl.m. Prahy.

³¹ AMP, PZ, kart. 13, sig. III – 3/15, inv. č. 149, 1923 - 1946, Cihelna v Dejvicích, provoz a kalkulace.

³² Prodej cihelny byl oceněn hodnotou 160 000 Kč, hlína k výrobě cihlářského zboží byla oceněna hodnotou 240 000 Kč. (AMP, PZ, kart. 13, sig. III – 3/14, inv. č. 148, 3. prosince 1926, Cihelna v Dejvicích, Smlouva o koupi cihelny, závěrečný list, městské radě hl.m. Prahy, referát finanční.)

odprodaná staveniště v okolí již nepřipouštěla těžbu vlastní hlíny. Zpracovávala se pouze hlína dovážená z okolních stavenišť. Dále šlo o získání zkušeností a jejich následnému využití pro novou cihelnu. Provoz cihelny byl úředně zastaven za druhé světové války, zaměstnanci přešli do vápenek, lomů či jiných zaměstnání. Opětné pokusy o její znovuotevření zůstaly bezvýsledné. Provoz v cihelně zastavený za okupace nebyl i přes dobrý stav budovy v poválečné době obnoven kvůli vyčerpání zásob hlíny.³³ O kruhovou pec projevil zájem ministerstvo informací, obor filmový, jemuž se kruhovka v důsledku své polohy izolované od obytných budov hodila. Kruhová pec s částí okolních území byla pronajata za 70 000 Kčs³⁴ ročně s podmínkou, kdyby nastala potřeba, tak bude budova bez náhrady vyklizena.³⁵

Průmyslovým závodům chyběly v nabídce vlastní tenkostěnné cihly, proto se rozhodly od roku 1932 pronajmout cihelnu v Pakoměřicích. Tuto cihelnu si pronajaly na dvouletý zkušební pacht, který mohl být přeměněn na dlouholetý pacht. Cihelna měla být převzata do provozu 1. ledna 1932, nicméně k převzetí došlo až 2. března 1932. Jako největší problém se ukázala velká vzdálenost cihelny od centra Prahy (19 km), která dovolovala dodávat na větší vzdálenosti pouze duté cihly, plné cihly mohly být prodávány jen v blízkém okolí cihelny. Po dvouletém zkušebním nájmu se rozhodly Průmyslové závody i přes velmi výhodně nabízené nabídky, pachtovní i prodejní, vzdát dlouholetého nájmu. Nedostatečné vybavení a uspořádání podniku nedovolovalo učinit podnik výdělečným.³⁶

Jako poslední získala společnost cihelnu v Břevnově (Pod Vypichem). Kruhovou cihelnu čp. 38 v Břevnově měl podle pachtovní smlouvy z 23. února 1920 a pozdějších dodatků propachtovánu Josef Jindřich Kotrba, jakožto majitel firmy J. J. Kotrba až do 31. prosince roku 1943. Tohoto pachtu se však vzdal roku 1933 ve prospěch obce.³⁷ Bilanční zprávy se o těžbě surovin pod Průmyslovými závody nezmiňují. Budovy břevnovské cihelny byly zbourány několik let po převzetí.

Společnost nevlastnila po celou dobu svého provozu žádnou cementárnu, nicméně s cementem obchodovala. Podle oběžníku z 19. května 1923 měl být veškerý cement pro

---

³³ AMP, PZ, kart. 13, sig. III - 3/14 – III - 3/19, inv. č. 148-153, Cihelna v Dejvicích.

³⁴ Označení československé koruny od roku 1945.

³⁵ AMP, PZ, kart. 1, sig. I - 21, inv. č. 21, 20.5.1946, Nájemní smlouva s min. informací o pronájem kruhovky v Dejvicích.

³⁶ AMP, PZ, kart. 13, sig. III - 3/20, inv. č. 154, Cihelna v Pakoměřicích.

³⁷ AMP, PZ, kart. 13, sig. III - 3/13, inv. č. 147, Cihelna v Břevnově.

potřeby obce, jejich ústavů a podniků objednávan u Průmyslových závodů.³⁸ Společnost jednala o velkém množství nejrůznějších projektů, které však nakonec nebyly realizovány. O neuskutečněných projektech je níže podkapitola.

V roce 1940 zabavilo gestapo veškerý schwarzenberský majetek a jeho správcem pověřilo Fritze Hesse z Lince. V tomto roce dochází také ke změně společenské smlouvy. Dle vládních nařízení a dle nařízení ministerstva obchodu byla zapotřebí jazyková úprava společenské smlouvy, zejména odstranění „závad“ zevního označení měny a úřadu. Další změnou je nařízení o korespondenci

v německém jazyce, k čemuž je potřeba také německých tiskopisů z důvodu styku s německými odběrateli, či s říšskými úřady. Název společnosti byl rozšířen také o název německý: „*Industriewerke der Hauptstadt Prag, Gesellschaft m.b.H.*“. Změněné hospodářské poměry a nutnost rentability podniku ve vztahu ke kmenovému kapitálu vedly k jeho zvýšení z dosavadních 3 000 000 Kč na 5 000 000 Kč. K tomuto navýšení o 2 000 000 Kč byl použit stabilizační fond v celé jeho výši 957 800 Kč a investiční fond částkou 1 042 200 Kč. Na investičním fondu tak zbylo pouhých 373 598 Kč na straně pasiv. Zvýšení kmenového kapitálu se dělilo ve smyslu společenské smlouvy mezi oba společníky stejným podílem. Podíl pražské obce i Schwarzenberské správy byl tedy od té chvíle 2 500 000 Kč.⁴⁰

Po skončení druhé světové války dostal schwarzenberský majetek vnucenou správu a později připadl zemi České. Československé státní statky a Československé státní lesy, jakožto právní nástupci země České v držbě Schwarzenberských velkostatků postoupily svůj závodní podíl na této společnosti (2 500 000 Kč) hlavnímu městu Praze za účelem zrušení této společnosti, aby mohly být její majetkové části začleněny do komunálního

Německé logo společnosti³⁹

³⁸ BAXA, Karel. Obecní podniky, Objednávky cementu pro potřebu obce a ústavů i podniků jejich, in Věstník obecní hlavního města Prahy, 1923, ročník 30, s. 132.

³⁹ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/23, inv. č. 70, 1942, Protokoly schůzí dozorčí rady 70-71.

⁴⁰ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 4, inv. č. 4, 9.7.1940, Návrh změny společenské smlouvy.

podniku.⁴¹ Usnesením schůzí Ústředního národního výboru hl. města Prahy ze dní 30. prosince 1948, 14. února a 7. března 1949 byl vytvořen komunální podnik „*Stavební podnik hl. m. Prahy*“. Komunální podnik byl zřízen z těchto majetkových podstat: 1) z dosavadních majetkových podstat hl. města Prahy, 2) z konfiskovaného majetku spravovaného hlavním městem Prahou, 3) ze znárodněných majetkových podstat. Začleněné Průmyslové závody tvořily první kategorii společně s náplavkami hl. města Prahy či pískovnou v Dolních Počernicích.⁴² Z obchodního rejstříku byla firma vymazána 6. června 1950. V roce 1953 se začlenily provozovny bývalých Průmyslových závodů do nově zřízené Průmyslové výroby stavebních hmot.⁴³ Většina z provozoven, které se později dostaly do Průmyslových závodů, byla provozována již od 19. století. V době, kdy byly Průmyslové závody začleněny do komunálního podniku, však byla v provozu již jen jinonická vápenka a podolská pila.

Dnes již žádné z bývalých provozoven Průmyslových závodů nestojí. Jinonická vápenka byla zbourána. Stejně tak vápenka v Braníku, ta byla srovnána se zemí již ve dvacátých letech kvůli rozšiřování tramvajové tratě. Na místě, kde stála podolská pila, se dnes nachází dětské hřiště. V místech, kde stávala cihelna v Dejvicích, byl postaven v letech 1952-1957 hotel Internacional (dnes nesoucí jméno Crown Plaza). Rozsáhlý prostor vzniklý těžbou hlíny využila také armáda k vybudování kasáren.⁴⁴ Na místě bývalé cihelny v Břevnově v době psaní této práce probíhají stavební práce v rámci rozšiřování trati metra „A“. Fotografie většiny provozoven jsou k vidění v přílohách této práce.

3.1 Neuskutečněné projekty

Společnost jednala o velkém množství nejrůznějších projektů, které nakonec nerealizovala. Již v roce 1922 se uvažovalo o vybudování nové velké vápenky s kapacitou 10 000 vagónů. Na základě bezpečné vlastní kalkulace výroby vápna byl podán sdruženým ministerstvům posudek, v jehož důsledku ke stavbě nebylo přistoupeno.⁴⁵ Od roku 1927 se

---

⁴¹ AMP, PZ, kart. 2, sig. I – 1/26, inv. č. 48, 1950, Protokol likvidační valné hromady, notářské osvědčení, 16. června 1950.

⁴² AMP, PZ, kart. 2, sig. I – 1/26, inv. č. 48, 1950, Protokol likvidační valné hromady, opis, č.837/48, Zakládací listina komunálního podniku „*Stavební podnik hl. města Prahy*“.

⁴³ AMP, PZ, Inventář, 1961, č. pomůcky 16.

⁴⁴ ZAVŘEL, Jan. Počátky cihlářství v Praze, Kniha o Praze 6, Praha, 2004, s. 111.

⁴⁵ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, s.7-8.

jednalo o největším ze zamýšlených projektů. Tím měla být stavba nové cihelny v Jinonicích, na níž měly náklady činit 8 milionů Kč a stavba nové cementárny v Hlubočepích s náklady 14 milionů Kč. Provozní kapitál obou podniků měl činit 9,02 milionů Kč. Valná hromada Průmyslových závodů doporučila, aby na úhradu tohoto nákladu byla vyjednána půjčka 30 milionů Kč ve formě kontokorentního komunálního úvěru poskytnutého Ústřední bankou Československých spořitelů bez hypotečního zajištění. Banka žádala pouze záruční list obou společníků. Úvěr měl být zúročen 1,5 % nad oficiální sazbu. Zástupci občanských stran žádali při projednávání vzetí návrhu z pořadu a řádné opětovné projednání, které však nebylo schváleno. Městská rada poté schválila návrh na podpis záručního listu do poloviny úvěru.⁴⁶ Podle referenta ministerské rady pana Ing. Mölzera měla pražská obec zavčas pomýšlet na výstavbu nové cihelny, která je i bez ohledu na zvýšený stavební ruch obecní nutností. O prosperitě nového závodu na vlastních pozemcích a na základě nejmodernějších a nejúspornějších metod nemohlo být podle zprávy pochyb. Roku 1927 činila výrobní kapacita všech cihlen v obvodu Velké Prahy 140 milionů cihel. Dalšího roku již stoupla na 170 milionů, přičemž dalších 60 milionů bylo dovezeno z venkova. Spotřeba při normálním stavebním ruchu byla asi 140 milionů a stoupala úměrně se zvýšeným stavebním ruchem.⁴⁷ Zamýšlená cihelna měla mít výrobní kapacitu kolem třiceti milionů kusů cihel při počátečních deseti milionech, korespondujících s množstvím výroby v dejvické cihelně.⁴⁸

V roce 1924 obnášela celková produkce cementu v Československu 70 000 vagónů cementu. V následujících třech letech stoupla na 110 000 vagónů cementu a očekávalo se, že bude i nadále stoupat. Jednak byly v projektech velké stavby železobetonové - veřejné, obchodní i jiné budovy. Také regulace řek a potoků a stavby silnic, mostů i nábřeží vyžadovaly stálé zvýšení potřeby cementu. Zamýšlená cementárna měla mít roční produkci 6000-7000 vagónů cementu.⁴⁹ V roce 1928 měla podolská cementárna roční produkci

---

⁴⁶ Praha zakládá dvě nové cementárny, in Národní listy, 6.5.1928. (uloženo AMP, PZ, kart. 15, sig. III -3/40, inv. č. 174, 1928, Projekt cementárny v Jinonicích)

⁴⁷ AMP, PZ, kart. 15, sig. III -3/40, inv. č. 174, 1928, Projekt cementárny v Jinonicích, návrhy k výnosu zemského správního výboru čj. 76319/II, zpráva, referent min. rada p. Ing. E. Molzer)

⁴⁸ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, s. 11.

⁴⁹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II - 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37a-38, Zpráva o vykonaných přípravách a kalkulaci projektu cementárny a návrh pro valnou hromady. Ref. Inž. Nový. Dobrozdání o projektované cementárně Hubočepích.

cementu 3077 vagónů⁵⁰ a radotínská cementárna kolem 5000 vagónů⁵¹, čili nová cementárna by měla největší produkci cementu v celé Praze.

Usnesením dozorčí rady ze dne 8. června 1928 byla požádána německá firma Curt von Gruber vypracováním stavebních plánů pro cementárnu. Dle těchto plánů vypracovala kompletní stavební rozpočet firma Nekvasil v Praze a Českomoravská Kolben-Daněk rozpočet železných konstrukcí. Dále podaly rozpočty na zařízení elektromotorů, transformační stanice a příslušných rozvodů elektrického vedení firmy Škoda a Českomoravská Kolben-Daněk.⁵²

Ke stavbě obecní cementárny, ani nové cihelny však kvůli hospodářské krizi nedošlo. Zpráva z konce roku 1930 uvádí: „*jakmile bude naděje obratu klesající křivky, možno ihned přistoupiti k realizování cementárny*“.⁵³ V pramenech jsem již další úvahy o stavbě cementárny nenašel. Na konci třicátých let byl obnoven jen projekt cihelny v Jinonicích, pro cihelnu byly odkoupeny pozemky, ale z důvodu „rušivých událostí politickohospodářského rázu“ ke stavbě ani tentokrát nedošlo.⁵⁴ Schůze dozorčí rady se v roce 1940 usnesla přípravné práce například posudky znalců a stavební plány pro novou cihelnu dokončit, všechnen získaný materiál uložit a vyčkat na příznivější dobu ke stavbě.⁵⁵

Mezi dalšími návrhy byl odkup cihelen na Jenerálce a ve Vokovicích od Pražských akciových cihelen, ke kterému nedošlo zejména kvůli vysoké ceně pozemků.⁵⁶ Dalším zajímavým projektem, na kterém se měly závody podílet, bylo založení mezinárodní

---

⁵⁰ GARKISCH, Miloš a kol. Příběhy pražských cementáren, Praha, 2011, s. 46.

⁵¹ GARKISCH, Miloš a kol. Příběhy pražských cementáren, s. 111.

⁵² AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37a-38, K bodu 6. pořadu schůze dozorčí rady ze dne 19 XII. 1928, zpráva o vykonaných přípravných pracech k projektům cementárny a cihelny.

⁵³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/11, inv. č. 59, 1930, Protokoly schůzí dozorčí rady 43-44, , Ad 6 schůze dozorčí rady 26.11.1930. Cementárna.

⁵⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/20, inv. č. 65, Protokoly schůzí dozorčí rady 65, Zpráva k bodu 5./ pořadu 65. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 28. listopadu 1939, Zpráva o projektované cihelně v Jinonicích.

⁵⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/20, inv. č. 65, Protokoly schůzí dozorčí rady 67, Zpráva k bodu 4./ pořadu 67. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 26. IX 1940, Zpráva o stavu projektu cihelny v Jinonicích.

⁵⁶ AMP, PZ, kart. 15, sig. III – 3/39, inv. č. 173, Projekt cihelen Jenerálka, Vokovice, Zličín, popisy cihelen a výroba.

společnosti na výrobu eternitových trub systému „Italit“ v Československé republice. Mezi další neuskutečněné projekty patřilo využití keramické hmoty s názvem „Stero“.⁵⁷

Jedním z velkých projektů měla být koupě polesí. Pražská obec chtěla získat kromě lesů v okolí Prahy, jež měly sloužit pro rekreaci, také na suroviny pro podolskou pilu hodnotné lesy v jižních Čechách.⁵⁸ Kromě dostatečného množství kulatiny pro pilu chtěla obec zakoupením lesů získat také dostatečné množství borového dřeva pro konstrukce stavby elektrických drah po drážďanském způsobu, protože v té době používaný způsob podštěrkování vykazoval těžké závady dlažby a vysoké udržovací hodnoty. Dále také pro špalíčkové dlažby, které se měly používat k dlažbě vozovek o celé šíři v ulicích s tramvajovou vozbou, v místech kde nešlo použít asfaltový povrch.⁵⁹ Záležitost byla řešena více než deset let, již od druhé poloviny dvacátých let. I z ní se však stal nakonec neuskutečněný projekt.

3.2 Vliv a význam Průmyslových závodů pro pražskou obec

Pražská obec získala díky Průmyslovým závodům pramen levných a kvalitních stavebních hmot. Kromě toho se také domohla nepřímo všeobecného vlivu na usměrňování cen nejběžnějších stavebních hmot v okruhu Velké Prahy, což byla pro obec pozice nedocenitelného významu.⁶⁰

O vlivu a významu svědčí například také stížnost „*proti usnesení zastupitelstva hlavního města Prahy o sumě Kč 30 milionů, povolené k rekonstrukci dosavadních a vybudování nových výroben stavebních hmot*“. Tato stížnost byla zamítnuta a český zemský správní výbor v odůvodnění mimo jiné uvádí, že „*teorie hájí nutnost obecního podnikání všude tam, kde selhává soukromé podnikání*“ dále že „*velmi čestné výsledky praktického obecního podnikání opačné názory v tomto směru s úspěchem potírají, jako právě v daném případě, v němž počínání pražské obce je oprávněno, poněvadž současně se zdarem obhajuje veřejný zájem, který pražské obci zejména v dnešní době bytové tísně a konjunktury ve stavebním ruchu přímo přikazuje, aby si zjednala vliv na výrobu stavebních*

---

⁵⁷ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/10, inv. č. 58, K bodu 8. pořadu schůze dozorčí rady dne 18. června 1929.

⁵⁸ Jednalo se o revíry Velechvín, a Libničí

⁵⁹ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, s. 16-17.

⁶⁰ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. města Prahy, bez data /asi 1936/.

hmot a zabráňovala tak nemírnému a neodůvodnitelnému zvyšování cen, resp. aby se vyhnula takovému vykořisťování na vlastních stavbách.“⁶¹

Stanovisko zemského správního výboru potvrzovalo zásady, jimiž se pražská obec řídila. Úspěšné podnikání obce na průmyslovém poli nemělo znamenat boj proti výrobním stavebním hmot, nýbrž mělo zabráňovat zejména kartelům a prodejním kancelářím zvyšovat neúměrně prodejní ceny. Současně tím působily ve prospěch všech stavebníků, kteří získávali levněji stavební suroviny. Tento faktor byl při trvající bytové nouzi také velmi důležitý.

Zvýšenou spotřebu stavebních surovin po první světové válce způsobil nárůst podnikatelské činnosti pražské obce. Vznikly nové úkoly nového rostoucího sídelního města.⁶² I tak je množství stavebních surovin dle dostupných údajů o odebraném zboží pro potřeby pražské obce v letech po založení společnosti až překvapivě malé. Pro pražskou obec bylo v roce 1922 dodáno jen 6,01 % spotřeby vápna jinonické vápenky (670 520 kg). Následujícího roku klesl odběr vápna pro stavby pražské obce jen na 2,41 %, společnost obci dodala 244 500 kg vápna.⁶³

Dne 15. února 1924 byl vydán oběžník č. 519 – fin., který ukládal všem úřadům, ústavům a podnikům pražské obce, aby ke každému ofertnímu (nabídkovému) řízení, jež by se Průmyslových závodů týkalo, byly závody vyzvány a aby objednávky stavebních hmot byly za konkurenční ceny dodávány především závodům. Kontrolnímu úřadu se ukládalo, aby k provádění tohoto oběžníku přihlížel.⁶⁴

Od roku 1924 se údaje o jednotlivých odběratelích zboží v provozních zprávách bohužel již neobjevují. Je však zřejmé, že množství surovin velmi kolísalo a záviselo na množství staveb, které pražská obec stavěla. Například ve zprávě z roku 1939 je uvedeno, že dodávky se soustředily na veřejné stavby a v první řadě na stavby obce pražské, které se společnost snažila usnadnit její podnikání včasnými dodávkami stavebních materiálů.⁶⁵

---

⁶¹ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, s. 12-13.

⁶² Tamtéž.

⁶³ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/5, inv. č. 53, 1924, Protokoly schůzí dozorčí rady 23-26, předmět: výroční zpráva provozní za rok 1923.

⁶⁴ Průmyslové závody hl.m. Prahy, in Věstník hlavního města Prahy, 1924, ročník 31, s. 72.

⁶⁵ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/20, inv. č. 65, Protokoly schůzí dozorčí rady 65, Zpráva k bodu 4./ pořadu 65. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 28. listopadu 1939.

Na konci roku 1947 se usnesla rada ústředního národního výboru pověřit Průmyslové závody dodávkami stavebních materiálů pro výstavbu bytových jednotek v Praze. K tomuto velkému a důležitému úkolu potřebovala společnost rozšířit své živnostenské oprávnění. Proto žádala o udělení oprávnění k nákupu a prodeji železa, dříví a železných výrobků. Společnost toho oprávnění získala v únoru 1948. Rada si od tohoto kroku slibovala soustředění objednávek veškerých hmot do jednoho místa.⁶⁶

Nejvíce dostupných informací uvedených v pramenech se týká cementu pro potřeby obce, jejich ústavů a podniků, protože veškerý cement měl být objednáván u Průmyslových závodů.⁶⁷ Grafy dokumentující odebrané množství tohoto stavebního materiálu dokumentuje kapitola hospodářských výsledků. Příklady obecních budov, na které dodávaly suroviny Průmyslové závody, jsou v kapitole odběratelů zboží.

---

⁶⁶ AMP, PZ, kart.1, sig. I – 7, inv. č. 7, 1948, Živnostenské oprávnění firmy.

⁶⁷ BAXA, Karel. Obecní podniky, Objednávky cementu pro potřebu obce a ústavů i podniků jejich, in Věstník hlavního města Prahy, 1923, ročník 30, s. 132.

4 Struktura závodů, vybavení a technické inovace

4.1 Vybavení podniků a technické inovace

Provozovny společnosti procházely postupnými úpravami. Nejprve se zaměřím na jinonickou vápenku, která zaměstnávala nejvíce dělníků. Za účelem racionalizace v ní byla podniknuta různá zlepšení již v prvních patnácti letech po převzetí. Jednalo se například o strojní vrtání kamene se stlačeným vzduchem, transformační stanici pro využití elektrického proudu, úzkokolejnou dráhu, či rekonstrukci vlečné dráhy do stanice Hlubočepy.⁶⁸ Největší technické inovace provozovny se však uskutečnily až na konci třicátých let. Chatrný stav vápenné pece nutil zástupce průmyslových závodů k úvahám nad stavbou nové pece, přičemž v provozu zůstávala po vybudování nové pece i stará Hoffmanova pec o 22 komorách, která byla postupně od roku 1939 opravována. Vypracování projektu nové pece bylo zadáno firmě *Fumor*, která předložila koncem srpna 1937 plány a rozpočet na pec v železobetonové konstrukci s visutými stropy. Nicméně od tohoto unikátního⁶⁹ nicméně i velmi nákladného⁷⁰ projektu se upustilo. Vypracováním nového projektu vápenné pece s klenutými stropy, s použitím všech technických a tepelných vymožeností pověřily Průmyslové závody firmu *Josef Tischer, odborný závod pro stavbu pecí a topenišť v Teplicích*. Tato firma přišla s projektem osmnáctikomorové pece, která však byla následkem odborného posudku znalců rozšířena na pec dvacetikomorovou. Tento návrh byl schválen a firma Josefa Tischera byla vybrána z pěti došlých nabídek na realizaci zakázky. Tato nová moderní kruhovka byla dána do provozu 1. července 1939.⁷¹

Strojní zařízení podolské parní pily se považovalo za nedostatečné, neekonomické a dokonce i nebezpečné již při převzetí pod Průmyslové závody. V letech 1925 a 1927 došlo k výměnám dvou starých rámových pil za rychloběžné stroje. Větší rekonstrukcí byla výměna nedostatečné pohonné parní síly za elektřinu připojením na primární elektrické

---

⁶⁸ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. Města Prahy, bez data /asi 1936/.

⁶⁹ Takováto pec nebyla v provozu nikde na celém kontinentu.

⁷⁰ Po snížení zbytečných výdajů se jednalo o částku 1 630 000 Kč. (AMP, PZ, kart. 2, sig. II – 1/15, inv. č. 37, 1938, Protokol XVI. valné hromady, projekt nové vápenné pece a administrativní budovy v Jinonicích.)

⁷¹ AMP, PZ, kart. 12, sig. III – 3/4, inv. č. 138, Stavba nové vápenky v Jinonicích.

pražské vedení. Výkonnost pily se měla zvýšit minimálně o 50 %. Tyto výhody zvyšovaly rentabilitu podniku a umožňovaly lepší zužitkování odpadového dřeva a tudíž také lepší zhodnocování výrobků pily.⁷² Při rekonstrukci na elektrický pohon vybudovala společnost také truhlárnu a sušárnu. Pila v Podolí byla po těchto rekonstrukcích jediným takto vybaveným podnikem (rozsahem a zařízením) ve Velké Praze, což bylo při velké potřebě veškerého řeziva neocenitelnou výhodou.⁷³ Ve dvacátých letech musela pila postoupit plochy svého závodu pro nově budovanou podolskou vodárnu, k dispozici dostala plochy bývalé vinohradské vodárny i s budovami.⁷⁴

Největší technické inovace dejvické cihelny nastaly již před jejím převzetím pražskou obcí. Syn zakladatele cihelny L. Meibeck zavedl roku 1910 strojní zařízení. Zvýšená výrobní kapacita činila 7 000 000 ručních cihel a 3 000 000 strojních. V provozu byly dvě pece a dvacetikomorová kruhovka.⁷⁵

Celkové investice do provozoven činily 6 159 700 Kč. Nejdražší rekonstrukcí závodů byla přestavba podolské pily ve dvacátých letech, která stála 1 917 000 Kč. Společnost tuto částku zaplatila z vnitřních prostředků.⁷⁶

4.2 Organizační struktura podniku

Orgány společnosti představovali jednatelé, dozorčí rada a valná hromada. Společnost měla jednoho nebo dva jednatele, kteří ji zastupovali před soudem i mimo soud. V případě, že by společnost měla dva jednatele, musel by být jeden z nich ustanoven obcí hlavního města Prahy. V takovémto případě by zastupovali společnost buď oba jednatelé kolektivně, nebo jeden jednatel společně s jedním prokuristou. V případě, že se oba jednatelé neshodli, rozhodla dozorčí rada společnosti, dle jejíhož rozhodnutí museli jednatelé postupovat. Uzavření právního jednání mezi společníkem a jednatelem vyžadovalo souhlasu dozorčí rady a schvalujícího usnesení valné hromady.⁷⁷

---

⁷² AMP, PZ, kart. 14-15, sig. III – 3/22 – 3/34, inv. č. 156-168, Pila v Podolí.

⁷³ AMP, PZ, kart.1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. Města Prahy, bez data /asi 1936/.

⁷⁴ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 57, Pila v Podolí.

⁷⁵ AMP, PZ, kart. 13, sig. III - 3/14 – III - 3/19, inv. č. 148-153, Cihelna v Dejvicích.

⁷⁶ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. města Prahy, bez data /asi 1936/.

⁷⁷ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 2, inv. č. 2, 15.12.1921, Společenská smlouva.

Zpočátku měly Průmyslové závody pouze jednoho jednatele Tomáše Heraina, který mohl zastupovat společnost na venek samostatně a byl zároveň ředitelem společnosti. Následkem převzetí podolské parní pily do provozu Průmyslových závodů byl zvolen druhým jednatelem František Hak, správce Podolské pily. V srpnu 1927 Tomáš Herain zemřel a zvolenými jednatelem společnosti se stali Ing. Alois Nový, vrchní stavební rada v Praze a František Kavan, schwarzenberský ředitel v Praze, kteří byli již od zřízení společnosti členy dozorčí rady. Oba však byli v roce 1929 funkce zproštěni a staly se znovu členy dozorčí rady. Ustanoveni byli Bohumil Bukovský a Dr. Ing. Josef Žitný, kterého nahradil až v roce 1940 Ing. Jindřich Synek. Místo něj nastoupil roku 1948 Stanislav Glaser.⁷⁸

Dozorčí rada se zpočátku skládala ze šesti členů, zvolených na valné hromadě společnosti. Na konci roku 1928 bylo na návrh jednatele Aloise Nového rozhodnuto, že dozorčí rada společnosti bude složena z osmi členů, přičemž každý společník byl zastoupen čtyřmi zástupci. Člen dozorčí rady mohl být odvolán kdykoliv usnesením společníků, avšak pouze většinou tří čtvrtin odevzdaných hlasů. Členství zanikalo v případě, že nastala nějaká okolnost, která dle zákona vylučovala volitelnost. Dozorčí rada volila každoročně ze svého středu předsedu. Byla povinna dozírat na práci jednatelů, vedení jejich obchodů ve všech oborech správy. Mohla také žádat kdykoliv od jednatelů zprávy a ať už celá nebo jednotliví členové mohli nahlížet do papírů a knih společnosti. Kromě ustanovení ve společenské smlouvě společnosti měla dozorčí rada práva a povinnosti dle ustanovení říšského zákoníku. Usnesení ohledně chodu společnosti se konaly na valné hromadě. Při písemném hlasování se nesčítala většina podle počtu odevzdaných hlasů, nýbrž podle úhrnného počtu hlasů všem společníkům příslušejících.⁷⁹

Průmyslové závody dostaly již při zakládání závazný slib obou společníků, že politické záchvěvy, které se mohou utvářet na radnici i v zastupitelských tělesech, budou v zájmu nerušeného chodu společnosti eliminovány.⁸⁰

---

⁷⁸ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 5, inv. č. 5, 1924-1948, Zápisy firmy u obchodního rejstříku u Obchod. soudu v Praze.

⁷⁹ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 2, inv. č. 2, 15.12.1921, Společenská smlouva.

⁸⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, dopis pro presidium rady hl. města Prahy, 3.května 1933.

4.3 Zaměstnanci

Průmyslové závody zaměstnávaly téměř po celou dobu svého trvání dvě stě až tři sta zaměstnanců, přičemž za ně plnily sociální povinnost podniků. Mzdové smlouvy s dělnictvem převyšovaly kolektivní smlouvy platné pro jiné závody.⁸¹ Veškeré provozovny Průmyslových závodů patřily mezi podniky sezónní. U takovýchto podniků zpravidla všeobecný odbyt zboží během jara stoupá, dosahuje vrcholu v letních měsících a v podzimních měsících pozvolna klesá. V pozdním podzimu, v zimních měsících a v časných jarních měsících výroba téměř ustává. Z tohoto důvodu se také velmi měnil počet zaměstnanců. Každoročně se proto v jarních měsících do práce přibíralo a v podzimních dobách propouštělo.

Podnikům se nevyhnuly ani stávky. Největšími byly stávka v jinonické vápence (1928) a stávka v dejvické cihelně, která vypukla 26. dubna 1932 a skončila až 18. května 1932. Po oznámení zprávy, že za tisíc cihel se bude platit o dvě koruny méně, vyhlásilo jednotně všech osmdesát zaměstnanců stávku.⁸²

V druhé polovině čtyřicátých let postihl závody obrovský nedostatek zaměstnanců a společnost zaměstnávala velké množství německých a italských zaměstnanců, či dokonce skupinu trestanců. V roce 1945 bylo přiděleno padesát Němců, jakožto pracovních sil ze severního Slezska. Zajímavé jsou původní práce pracovníků např. artista, kostelník, šofér či soudce. V Průmyslových závodech byli všichni zaměstnávání v nejtěžších kategoriích práce v lomech a pecích tj. zavaděči, skladači apod. za hodinové mzdy, které odpovídala příslušné mzdové vyhlášce. Nicméně osm mužů bylo lékařským šetřením uznáno za práce neschopné a několik ostatních bylo z nejrůznějších důvodů propuštěno. Náhradní pracovní síly nemohly být pro naprostý nedostatek pracovních sil uvolněny. Dalších dvacet dva Němců bylo přiděleno z oblasti Karlovarské, konkrétně z města Toužim. Všichni byli ubytováni ve vápencových lomech v Jinonicích. Nicméně vzhledem k připravovanému odsunu občanů německé národnosti z Československé republiky docházelo v roce 1946 k časté deportaci do původních měst. Dne 25. června tak bylo Průmyslovým závodům přiděleno již jen dvacet pět Němců. Kromě německých pracovníků přidělil Úřad práce roku 1947 Průmyslovým závodům také patnáct italských pracovníků. Italští dělníci měli

---

⁸¹ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. Města Prahy, bez data /asi 1936/.

⁸² V Dejvické cihelně vypukla stávka, in Rudé právo, 26. 4. 1932. (uloženo AMP, PZ, kart. 10, sig. III -1/8, inv. č. 106, 1932, stávka v dejvické cihelně)

stejně postavení jako tuzemští dělníci. Další zajímavou záležitostí je nucený pracovní oddíl vězňů zaměstnaných ve vápencovém lomu v Praze. Tento oddíl měl k datu 2. října 1946 čítat dvacet šest trestanců z věznice v Praze - Na Pankráci, přičemž šest z nich bylo německé národnosti. Vězňům muselo být poskytnuto ubytování včetně otopu, náležité stravování a úrazové pojištění, na což vyplácela správa věznice 480 Kčs měsíčně. Ke zrušení pracovního oddílu dochází na konci března 1949 pro nedostatek sboru vězeňské stráže.

4.4 Odběratelé zboží

Závody dodávaly zboží malým i velkým spotřebitelům. Část zboží byla dodávána podnikatelům, kteří stavěli veřejné či obecní stavby (V. Nekvasil, A. Belada, a další). Dostupné údaje jsou z let 1934-1939. Šlo například o stavbu Ústřední budovy Elektrických podniků v Holešovicích, administrativní budovy autogarží v Dejvicích, pavilonu pro zkoumání a léčení zhoubných nádorů na Bulovce, laboratoře a tržnice v Ústředních jatkách, modlitebny evangelické církve na Pankráci⁸³, dermatologického pavilonu na Bulovce, mostu přes Jizeru, policejního komisařství ve Vršovicích, České techniky v Dejvicích, hangárů v Ruzyni⁸⁴, Ženských domovů na Smíchově, evidenční budovy sociální pojišťovny na Smíchově, Úřední budovy pro Ústecko-chemického spolek, budovy vojenského skladiště na Petříně, vodárny v Káraném⁸⁵, budovy Nejvyššího kontrolního úřadu, vozovny Elektrických podniků v Kobylisích, obchodního domu A.B.C. na Poříčí, budovy Ústředního sociálního úřadu, budovy pohřebního ústavu v Karlíně, „Legiobanky“ na Poříčí, městské spořitelny na Žižkově, stadionu na Strahově. nádražní budovy

---

⁸³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorcí rady 51-53, Zpráva k bodu 2b/ pořadu 53. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hl. města Prahy, spol. s r.o., konané dne 20. listopadu 1934.

⁸⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/16, inv. č. 64, 1935, Protokoly schůzí dozorcí rady 54-56, Zpráva k bodu 2b/ pořadu schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hl. města Prahy, spol. s r.o., konané dne 30. října 1935.

⁸⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/17, inv. č. 65, 1936, Protokoly schůzí dozorcí rady 57-58, Zpráva k bodu 2b/ pořadu 58. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hl. města Prahy, spol. s r.o., konané dne 10. listopadu 1936.

v Kolíně⁸⁶, továrny Fram v Kolíně nebo sanatoria v Poděbradech.⁸⁷ Průmyslové závody dodávaly suroviny také na stavbu velkého množství škol.

Další část byla dodávána pro soukromé odběratele. Ze soukromých staveb, na které dodávala společnost stavební hmoty lze jmenovat například stavbu obchodního domu „Baťa“ v Celetné ulici, či stavbu budovy pojišťovny „Merkur“ v Praze 1.⁸⁸ Průmyslové závody také dodávaly stavební hmoty na stavby mnoha činžovních domů, či vilových čtvrtí, například na Strahově, či Žvahově-Zlíchově.

Společnost také patřila mezi velké dodavatele saturovaného vápence cukrovarům. Kupříkladu v roce 1923 dodaly Průmyslové závody cukrovarům v Čechách 3 000 vagónů z celkové roční spotřeby 12 000 vagónů. V tomto roce dodávalo cukrovarům toto zboží pouhých 11 dodavatelů.⁸⁹ Společnost dodávala saturovaný vápencem například: Pro cukrovary Ústecké rafinerie cukru (Postoloprty, Vlkava, Dobrovice, Doksany, Štěstí nad Labem, Židovice), pro cukrovary České společnosti pro průmysl cukerní (Dolní Bečkovice, Bohušovice, Lužec, Mělník, Modřany, Mochov, Vrutice), pro cukrovar v Uhříněvsi, pro Schoellerovy cukrovary (Čakovice, Kralupy, Mnichovo-Hradiště, Mratín), či pro papírní firmy Spiro a synové v Kájově. Vápencový šterk vznikl při výrobě vápence. Jeho zpeněžením bylo docíleno značného zlevnění výrobních nákladů v lomech. Šterk byl dodáván zejména státní dráze, která ho však od roku 1926 nechtěla. Dále byl dodáván cementárnám v Podolí, Čížkovicích a Bohosudově, či na stavbu plynárny v Michli.

---

⁸⁶ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/19, inv. č. 67, 1938, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k 4 bodu pořadu 63. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hl. města Prahy, spol. s r.o., konané dne 6. prosince 1938.

⁸⁷ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/20, inv. č. 65, 1939, Protokoly schůzí dozorčí rady 65, Zpráva k bodu 4./ pořadu 65. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 28. listopadu 1939

⁸⁸ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorčí rady 51-53, Zpráva k bodu 2b/ pořadu 53. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hl. města Prahy, spol. s r.o., konané dne 20. listopadu 1934.

⁸⁹ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/5, inv. č. 53, 1924, Protokoly schůzí dozorčí rady 23-26, předmět: výroční zpráva provozní za rok 1923.

5 Hospodářské výsledky společnosti

Tato část práce dokumentuje hospodářské výsledky společnosti. Zaměřuje se především na výrobní a prodejní bilanci závodů a také na vývoj cen na trhu. Kapitola byla rozčleněna na kratší časové úseky na základě shodných hospodářských, či politických prvků v daném několikaletém období. Zpracoval jsem jí zejména na základě zpráv sepsaných pro schůze dozorčích rad. Jedná se například o bilanční zprávy, provozní zprávy, zprávy jednatelů, či zprávy povšechné. Tyto zprávy byly povětšinou druhým bodem schůzí dozorčích rad. Zprávy o činnosti Průmyslových závodů povětšinou dokumentovaly zpětně uplynulý rok, či čtvrtletí. Zejména ve dvacátých letech vycházely i zprávy měsíční. Výjimku tvoří válečné roky 1942 a 1943, o kterých jsem žádné bilanční zprávy nenašel, nejspíše z důvodu, že se v tomto období schůze dozorčích rad nekonaly a tudíž ani žádné nevznikly. Konkrétní výsledky vápenky, pily a cihelny jsou umístěny v přílohách této práce. V této kapitole jsou použity pomocné jednotky hmotnosti vagón a metrický cent (q). Jeden vagón váží 10 000 kg, metrický cent 100 kg.

Během vývoje Průmyslových závodů bylo vyrobeno 19 728 434 q a prodáno 19 409 545 q kamene (vápence), vyrobeno 4 203 381 q a prodáno 4 191 872 q vápna, vyrobeno 99 196 284 a prodáno 101 673 376 cihel a prodáno 161 626 m³ dříví (kulatiny a řeziva). Za tyto suroviny utržily závody 348 892 700 Kč hrubého zisku, přičemž výrobní náklady na ně činily 331 887 347 Kč.⁹⁰ Navzdory svému národohospodářskému určení tak dosáhla společnost také slušných zisků.⁹¹

5.1 Období po zřízení Průmyslových závodů (1922-1923)

Průmyslové závody hlavního města Prahy provozovaly v letech 1922 a 1923 jen vápencový lom a vápenku v Jinonicích. První obchodní rok společnosti měl začít zápisem společnosti do obchodního rejstříku a končit na konci roku 1922. Nicméně společnost byla zapsána do obchodního rejstříku až 14. března 1923 a první obchodní rok tak končil

---

⁹⁰ AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, Průmyslové závody hlavního města Prahy společnost s r.o. v Praze, přehled hospodářských výsledků za uplynulá léta činnosti od 1/10 1920 počínaje.

⁹¹ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 22, inv. č. 22, Zpráva (Pojednání) o vzniku a vývoji Průmyslových závodů hlav. města Prahy, bez data /asi 1936/.

31. prosince 1924. V roce 1922, ve kterém již byla vápenka v Jinonicích pod správou Průmyslových závodů, neušetřila ani vápenický průmysl všeobecná odbytová krize. V roce 1922 nepřekročila výroba vápna ani 50 % výroby z předválečných let. Největším odběratelem byly Československá-obchodní banka 48,10 %, Schwarzenberské závody a podniky 6,88 %, stavby pražské obce 6,01 %, ostatní odběratelé zakoupily 39,01%.⁹²

V následujícím roce 1923 byl stavební ruch zcela nepatrný a ze všech průmyslových odvětví na tom byl podle zpráv Průmyslových závodů vápenický průmysl dokonce nejhůře. Celková schopnost výroby vápna v Československu představovala v tomto období 100 000 vagónů, nicméně nebylo dosaženo ani 40 % výroby. U některých dodavatelů docházelo dokonce i ke snížení prodejních cen až pod hranici výrobních nákladů. Provoz v lomech Průmyslových závodů byl však pravidelný, čehož bylo dosaženo již na začátku roku snížením úkolových sazeb a snížením mezd o 20-48 %. Z obchodní bilance roku je patrné, že se vyrobilo o polovinu více saturovaného vápence. Nedostatečný stavební ruch přivodil v tomto roce nadvýrobu vápna, takže v první polovině roku došlo k velkému snížení prodejních cen, díky čemuž bylo dosaženo s velkou námahou 50 % předválečného odbytu. V tomto roce klesl odběr vápna pro pražské obce na 2,41 % a odběr Schwarzenberských podniků a závodů na pouhých 1,18 %. Československé družstevní bance bylo dodáno 45,32 % vápna. V tomto roce stoupl podíl dodávek pro ostatní odběratele na 51,09 %.⁹³

5.2 Období hospodářské konjunktury (1924-1929)

Od roku 1924 se bilanční výsledky zlepšovaly. Jinonická vápenka vyrobila více vápence i vápna, toho bylo vyrobeno téměř 25 % více než předešlý rok. Již v prvním roce provozu branické vápenky pod Průmyslovými závody tj. v roce 1924 došlo ke zvýšení prodeje vápna v branické vápence o 36 %.⁹⁴ Nově získaná podolská pila vyrobila 6 154 m³ dřeva.

---

⁹² AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/4, inv. č. 52, 1923, Protokoly schůzí dozorčí rady 19-22, k XX. schůzi doz. rady, bilance Průmyslových závodů města Prahy 1922

⁹³ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/5, inv. č. 53, 1924, Protokoly schůzí dozorčí rady 23-26, předmět: výroční zpráva provozní za rok 1923

⁹⁴ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/6, inv. č. 54, 1924, Protokoly schůzí dozorčí rady 27-31, vápenky v Braníku, provoz za rok 1924.

V roce 1925 bylo dosaženo ve všech provozovnách obdobných výsledků jako předešlý rok. Nejvíce stouplо množství vyrobeného a prodанého vápence. K největšímu zlomu v hospodářském vývoji dochází v roce 1926 a množství vyrobených a prodанých surovin postupně stouplо až do konce dvacátých let. Podle výrobních a odbytových výsledků se rok 1926 řadil k nejlepším předválečným rokům a bilančně je dokonce předčil. Velkou výhodou jinonické vápenky pro tento rok bylo zlevnění výrobních nákladů o 18,4 %.⁹⁵ V branické vápence došlo v tomto roce ke zvýšení prodeje vápna o dalších bezmála 10 %, přičemž i výrobní náklady na něj se snižovaly. Tento fakt způsobil zvýšení finančního výsledku, který za rok 1926 činil 140 747 Kč hrubého zisku. Také pila dosáhla slušných výsledků navzdory katastrofální situaci na trhu řeziva.

Následujícího roku 1927 společnost dosáhla do té doby nejlepších výrobních výsledků vápenky v Jinonicích v poválečných letech. Závod byl plně zaměstnán i v zimních měsících a bylo dosaženo plné přípustné kapacity kruhové pece. Rozšířením odbytiště saturovaného vápence na další cukrovary stoupl prodej téměř o 1 500 vagónů, ale finanční efekt nebyl následkem ostré konkurence a podbízení cen úměrný.⁹⁶ Odbyt vápna byl také v branické vápence příznivější než v předcházejících letech. Největší problém činil naprostý nedostatek účelného strojního zařízení při vrtání a dopravě kamene k peci.⁹⁷ Také výsledky pily a cihelny označila společnost jako velmi uspokojivé. Problémem pily zůstal naprosto nevyhovující parní stroj. Oproti předešlému roku bylo seřezáno při stejném počtu pracovních dnů o 650m³ kulatiny více.⁹⁸ Následkem konjunktury obnovila společnost již na začátku roku 1927 v cihelně po několikaleté přestávce strojní výrobu cihel. Cihly vyráběla nadále také ručně. Oproti předešlému roku tak bylo vyrobeno téměř o 2 miliony cihel více.⁹⁹

K výrobě největšího množství surovin u většiny oborů Průmyslových závodů došlo v roce 1928. Prodejní ceny se však díky veliké konkurenci pohybovaly na velice nízké

---

⁹⁵ Vápenky v Jinonicích, výrobní a odbytové výsledky.

⁹⁶ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37 a 38, k 2. bodu schůze dozorčí rady dne 29. března 1928, bilanční zpráva vápenek Jinonických za rok 1927.

⁹⁷ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37 a 38, k 2. bodu schůze dozorčí rady dne 29. března 1928, bilanční zpráva vápenky v Braníku za rok 1927.

⁹⁸ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37 a 38, k 2. bodu schůze dozorčí rady dne 29. března 1928. bilanční zpráva parní pily v Podolí za rok 1927.

⁹⁹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/9, inv. č. 57, 1928, Protokoly schůzí dozorčí rady 37 a 38, k 2. bodu schůze dozorčí rady dne 29. března 1928. bilanční zpráva parní cihelny v Dejvicích za rok 1927.

úrovni. Velkým problémem se stala téměř měsíční stávka v jinonické vápence, jejímž následkem bylo nutno stornovat zbytek dodávky saturačního vápence (asi 1 500 vagónů) pro Českou cukerní společnost. Odbyt vápencového štěrku každoročně klesal, protože dřívější největší odběratel (státní dráhy) ho vyloučil z dodávek.¹⁰⁰ V roce 1928 získaly Průmyslové závody širší okruh odběratelů, kteří větší produkci vápna plně kryli. Obliba branického hydraulického vápna staropražského stoupla natolik, že mu byla dávana pro určité práce staviteli přednost. V branické vápence byla kromě velké pece v provozu také půl roku malá pec. Vápenka v Braníku tak dosáhla rekordní výroby i finančního zisku¹⁰¹ pouhý rok před tím, než byla zbourána. Cihelna dosáhla taktéž v tomto roce díky výborné konjunktuře a příznivému počasí nejvyššího výkonu. Kromě výroby největšího množství cihel bylo dosaženo také do té doby nejvyššího finančního zisku.¹⁰² Velká rekonstrukce pily, dokončená v tomto roce, se ještě plně neodrazila v bilančním výsledku závodů. Prováděnými rekonstrukcemi naopak provoz pily velice trpěl.¹⁰³

K úplnému ochromení stavebního ruchu došlo v prvním čtvrtletí roku 1929 následkem nepříznivého počasí. Díky dobré obchodní organizaci a následkem příznivého počasí v posledním čtvrtletí roku docílil podnik uspokojivých výsledků v odbytu zboží a surovin. Pouze výroba vápna a částečně i výroba syrových cihel dosáhla oproti rekordnímu roku 1928 horších výsledků.¹⁰⁴ Jistá část objednávek zbourané branické vápenky byla přenesena na jinonickou vápenku, avšak Průmyslové závody nemohly uspokojit všechny odběratele, protože pouze branické vápno bylo hydraulické a pro určité stavby nešlo

---

¹⁰⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/10, inv. č. 58, 1929, Protokoly schůzí dozorčí rady 39-42, k bodu 2. schůze dozorčí rady dne 20. března 1929, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1928. A vápenka a lomy v Jinonicích.

¹⁰¹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/10, inv. č. 58, 1929, Protokoly schůzí dozorčí rady 39-42, k bodu 2. schůze dozorčí rady dne 20. března 1929, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1928. B vápenka Braníku.

¹⁰² AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/10, inv. č. 58, 1929, Protokoly schůzí dozorčí rady 39-42, k bodu 2. schůze dozorčí rady dne 20. března 1929. zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1928. D cihelna v Dejvicích !.

¹⁰³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/10, inv. č. 58, 1929, Protokoly schůzí dozorčí rady 39-42, k bodu 2. schůze dozorčí rady dne 20. března 1929, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1928, C pila v Podolí.

¹⁰⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/11, inv. č. 59, 1930, Protokoly schůzí dozorčí rady 43-44, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1929.

nahradiť jiným vápnem.¹⁰⁵ Odbyt cihel byl ve srovnání s jinými závody velmi dobrý. Průmyslové závody musely odebrat navíc přes 700 000 kusů cihel od ostatních výrobců, aby uspokojily všechny své zákazníky. Stejně jako v předešlých letech se vyrábělo hlavně z hlíny dovezené z okolních stavenišť, což bylo pro závod finančně výhodné, ale na druhou stranu nebyla jakost hlíny vždy stejná.¹⁰⁶ Dobudovaná podolská pila již mohla uplatnit svoji výkonnost a dosáhla výborných výsledků.¹⁰⁷

5.3 Období hospodářské krize (1930-1934)

V roce 1930, zvláště v jeho druhé polovině, nastala naprostá stagnace stavebního ruchu nejen ve Velké Praze, ale i v celé republice. I přes to se společnosti podařilo prodat veškerou svojí produkci. Ačkoliv prodejní ceny značně klesaly, podařilo se docílit téměř stejných bilančních výsledků jako v předcházejícím roce a zvláště ve vápence je ještě značně zlepšit.¹⁰⁸ Cihelna dosáhla dobrých výsledků i přes zrušení dražší strojní výroby.¹⁰⁹ Pouze pila zklamala očekávání společnosti z důvodu stavební stagnace, k čemuž se ještě přidal i rapidní a nečekáný pokles cen surového dřeva a tím i řeziva.¹¹⁰

Navzdory hospodářské krizi dosáhla společnost dobré bilance i v následujícím roce. Pouze pila opět dosáhla pasivních výsledků.¹¹¹ Provoz cihelny značně rušilo nepříznivé počasí v druhé polovině kampaně a v důsledku toho musela být výroba předčasně ukončena. V důsledku menší výroby a poměrně malé zásoby syrových cihel se zmenšil

---

¹⁰⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/11, inv. č. 59, 1930, Protokoly schůzí dozorčí rady 43-44, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1929, vápenice v Braníku.

¹⁰⁶ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/11, inv. č. 59, 1930, Protokoly schůzí dozorčí rady 43-44, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1929, cihelna v Dejvicích.

¹⁰⁷ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/11, inv. č. 59, 1930, Protokoly schůzí dozorčí rady 43-44, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1929, pila v Podolí.

¹⁰⁸ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/12, inv. č. 60, 1931, Protokoly schůzí dozorčí rady 45-46, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1930.

¹⁰⁹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/12, inv. č. 60, 1931, Protokoly schůzí dozorčí rady 45-46, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1930, cihelna v Dejvicích.

¹¹⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/12, inv. č. 60, 1931, Protokoly schůzí dozorčí rady 45-46, zpráva jednatelů o bilančních výsledcích závodů za rok 1930, pila v Podolí.

¹¹¹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/13, inv. č. 61, 1932, Protokoly schůzí dozorčí rady 47-48, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1931, povšechná zpráva.

odpal o milion kusů cihel. Opatřování hlíny se stávalo stále obtížnějším, cihelna neměla vlastní hlínu a zmenšený stavební ruch přivodil i pokles dovozu hlíny.¹¹²

Stálé zhoršování všeobecné hospodářské situace v roce 1932 mělo velký vliv i na průmysl stavebních hmot. Nadprodukce a silná konkurence, zvláště mimopražských závodů, způsobily znovu snižování prodejních cen.¹¹³ Dodávky saturačního vápence opětovně značně klesly. Celkový prodejní úbytek hmot ve vápence dosáhl oproti předcházejícímu roku hodnoty 26,5 %.¹¹⁴ Výroba v dejvické cihelně byla zdržena třicetidenní stávkou dělnictva. Důsledkem stávky byla menší výroba cihel a dlaždic, kterých se vyrobilo o 929 000 kusů méně (vyrobena 6 294 000 ks cihel)¹¹⁵. V roce 1932 získaly Průmyslové závody také pakoměřickou cihelnu na dvouletý zkušební pacht. Její opožděné převzetí a výjimečný nedostatek vody při suchém jaru způsobily, že výroba mohla začít až po přípravě hlíny v červenci. Proto byly také výrobní výsledky pouze poloviční oproti skutečné výrobní kapacitě závodu (vyrobena 1 386 000 ks plných cihel a 727 000 dutých cihel).¹¹⁶ Největší pozornost a značné úsilí v provozním ohledu získala po neúspěšných letech pila. Od poloviny května bylo docíleno zjednodušení a zlevnění celého provozu, což zvýšilo konkurenceschopnost výrobků.¹¹⁷ Obchodní výsledek pily zůstal i v tomto roce nepříznivý.¹¹⁸

Hospodářská krize nebyla překonána ani roku 1933. Veřejné podnikání se omezilo pouze na nejnutnější stavby a z nich bylo ještě mnoho kvůli nedostatku prostředků odloženo na později. Také soukromé podnikání se omezilo na nepatrný zlomek dřívějších

---

¹¹² AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/13, inv. č. 61, 1932, Protokoly schůzí dozorčí rady 47-48, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1931, cihelna v Dejvicích.

¹¹³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/13, inv. č. 61, 1932, Protokoly schůzí dozorčí rady 47-48, zpráva k bodu 2a. pořadu 48. schůze dozorčí rady ku dni 3.XI. 1932, zpráva povšechná.

¹¹⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, Protokoly schůzí dozorčí rady 49-50, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1932, lom, vápenice v Jinonicích a obchod s cementem.

¹¹⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, Protokoly schůzí dozorčí rady 49-50, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1932, cihelna v Dejvicích.

¹¹⁶ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, Protokoly schůzí dozorčí rady 49-50, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1932, cihelna v Pakoměřicích.

¹¹⁷ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, Protokoly schůzí dozorčí rady 49-50, Zpráva k bodu 2a. pořadu 48. schůze dozorčí rady ku dni 3.XI. 1932, pila.

¹¹⁸ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/14, inv. č. 62, 1933, Protokoly schůzí dozorčí rady 49-50, zpráva jednatelů pro dozorčí radu o technických výsledcích závodů za rok 1932, pila v Podolí.

let. Docházelo k neustálému snižování cen do takové míry, že se u některých výrobců dostala až pod hranici výrobních cen.¹¹⁹ V závodech se udržel pouze odbyt kamene a šterku ve stejné výši. Nejvíce klesl odbyt odpadového šterku, který byl dodáván cementárnám, a to téměř o polovinu. Celkový prodejní úbytek hmot v jinonické vápence dosáhl oproti předcházejícímu roku hodnoty 11,3 %.¹²⁰ Dejvická cihelna měla na začátku roku značnou výrobu syrového i páleného zboží a proto omezila provoz na minimum. Cihelna tak vyrobila pouze syrových 2 400 000 kusů cihel.¹²¹ Pakoměřická cihelna vyrobila 1 655 000 kusů plných cihel a 449 000 kusů dutých cihel. Po této kampani se společnost pachtu v cihelně vzdala.¹²² Pila prodala znovu menší množství řeziva.

V roce 1934 se očekávalo všeobecné zlepšení v průmyslovém podnikání a předchozí rok byl považován za vrchol hospodářské krize. Nicméně tato naděje na zlepšení se nakonec nepotvrdila a naopak stavební ruch klesl na úplné minimum. Například spotřeba cihel, která v konjunkturálních dobách obnášela ve Velké Praze kolem 260 milionů kusů cihel, klesla na přibližně 60 milionů kusů cihel. Navíc neustále docházelo v důsledku konkurenčního boje ke snižování prodejních cen. Výroba vápna byla všeobecně omezena o 30 – 40 % oproti předešlému roku. Celkový prodejní úbytek hmot v jinonické vápence dosáhl oproti předcházejícímu roku hodnoty pouze 4,4 %.¹²³ Nejcitelnější pro společnost bylo klesání odbytu saturačního vápence a vápence pro vlastní pec. Naopak stoupalo množství prodaného lomového kamene a šterku. Uvedené hmoty odebíraly hlavně

---

¹¹⁹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorčí rady 51-53, předběžná bilanční zpráva za rok 1933, zpráva k bodu 2./ pořadu schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlav. města Prahy, společnost s.r.o., konané dne 28. února 1934.

¹²⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorčí rady 51-53, zpráva k bodu 2./ pořadu 52. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 11. dubna 1934, lomy a vápenice v Jinonicích a obchod s cementem.

¹²¹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorčí rady 51-53, Zpráva k bodu 2./ pořadu 52. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 11. dubna 1934. Cihelna v Dejvicích.

¹²² AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/15, inv. č. 63, 1934, Protokoly schůzí dozorčí rady 51-53, zpráva k bodu 2./ pořadu 52. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 11. dubna 1934, cihelna v Pakoměřicích.

¹²³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/16, inv. č. 64, 1935, Protokoly schůzí dozorčí rady 54-56, zpráva k bodu 2./ pořadu 54. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 3. dubna 1935, zpráva povšechná.

komunikační odbor a Elektrické podniky.¹²⁴ Výrobní kampaň měla v dejvické cihelně příznivý průběh. Vyrobeno bylo 4 158 000 syrových cihel, prodáno však bylo o 26 % cihel méně oproti předešlému roku.¹²⁵ Naopak pila prodala o 1000 m³ řeziva více než v roce 1933.¹²⁶

5.4 Období před druhou světovou válkou (1935-1938)

V roce 1935 nebylo dosaženo pronikavého zlepšení v odbytu stavebních hmot oproti předešlému roku, ale přece jenom nastal živější obrat a cenové i odbytové usměrnění. Výroba i odbyt jinonického lomu a vápenky i podolské pily zůstala v podobné výši. Rovněž i cihelna vyrobila stejné množství, ale odbyt se značně zvýšil.¹²⁷

Živější odbyt stavebních hmot v druhé polovině roku 1935 se udržel i v roce 1936 a stupňoval se do té míry, že nastalo podstatné odbytové zlepšení, které se během roku ustálilo a odbyt byl až do konce roku dobrý. Tyto odbytové poměry byly podporovány zvýšenými cenami s výjimkou řeziva, u kterého doznaly ceny podstatnějšího zlepšení teprve na konci roku v důsledku nedostatku kulatiny na pilách a vyčerpání zásob řeziva.¹²⁸ Téměř u všech stavebních hmot se prodané množství zvýšilo. Ve vápence oproti předcházejícímu roku o 8,1 %, cihelna prodala o třetinu více cihel a pila o pětinu více řeziva.¹²⁹

---

¹²⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/16, inv. č. 64, 1935, Protokoly schůzí dozorčí rady 54-56, zpráva k bodu 2./ pořadu 54. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 3. dubna 1935, lom a vápenice v Jinonicích a obchod s cementem.

¹²⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/16, inv. č. 64, 1935, Protokoly schůzí dozorčí rady 54-56, zpráva k bodu 2./ pořadu 54. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 3. dubna 1935, cihelna v Dejvicích.

¹²⁶ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/16, inv. č. 64, 1935, Protokoly schůzí dozorčí rady 54-56, zpráva k bodu 2./ pořadu 54. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 3. dubna 1935, pila v Podolí.

¹²⁷ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/17, inv. č. 65, 1936, Protokoly schůzí dozorčí rady 57-58, zpráva k bodu 2./ pořadu 57. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o. v Praze, konané dne 22. dubna 1936, zpráva povšechná.

¹²⁸ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 59-60, zpráva k bodu 2a/ pořadu 59. schůze dozorčí rady, konané dne 14. dubna 1937, zpráva technická.

¹²⁹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 59-60, zpráva k bodu 2a/ pořadu 59. schůze dozorčí rady, konané dne 14. dubna 1937, Lomy a vápenice v Jinonicích. Cihelna v Dejvicích. Pila v Podolí.

Rok 1937 znamenal vesměs značnější výrobní vypětí, až na pilu, která zůstala v normálních mezích předešlého roku.¹³⁰ Výrobní výsledky, jak v lomu, tak i ve vápenici byly považovány za velmi uspokojivé. Provoz ve všech závodech probíhal poměrně hladce, bez vážnějších poruch. Veškerých hmot bylo v jinonické vápence prodáno o 47,5 % více než předcházející rok.¹³¹ V cihelně byla využita plná výrobní kapacita.¹³² Prodej řeziva byl menší, nicméně došlo k podstatnému zvýšení prodejních cen.¹³³

Značná poptávka po stavebních hmotách na konci roku 1937 a na začátku roku 1938 dávala naději na velký odbyt stavebních surovin a zboží. Společnost byla na dobré cestě dosáhnout nejlepších výsledků za posledních 15 let ve všech podnicích. Avšak politické události silně a velmi negativně ovlivnily chod společnosti. Přesto však bylo docíleno uspokojivých výsledků po finanční i odbytové stránce.¹³⁴ Nejvíce vzrostlo množství prodané šterkoviny pro cementárny. Poptávka po cihlách byla značná a již na začátku roku došlo k zamluvení celé výroby. Kvůli nepříznivému počasí však bylo vyrobeno o 601 000 cihel méně než předchozí rok. Vyrobené množství řeziva se pohybovalo ve stejné výši, jelikož byl odbyt menší, vzrostla jeho zásoba na skladech.¹³⁵

---

¹³⁰ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, zpráva k bodu 2a/ pořadu 61. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů, konaná dne 16. března 1938, zpráva povšechná.

¹³¹ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k bodu 2a/ pořadu 61. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů, konaná dne 16. března 1936. Lomy a vápenice v Jinonicích.

¹³² AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k bodu 2a/ pořadu 61. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů, konaná dne 16. března 1936. Cihelna v Dejvicích.

¹³³ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k bodu 2a/ pořadu 61. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů, konaná dne 16. března 1936. Pila v Podolí.

¹³⁴ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k bodu 3a/ pořadu 63. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 6. prosince 1938. Povšechná zpráva technická.

¹³⁵ AMP, PZ, kart. 4, sig. II – 2/18, inv. č. 66, 1937, Protokoly schůzí dozorčí rady 61-63, Zpráva k bodu 3a/ pořadu 63. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 6. prosince 1938. Lomy a vápenice v Jinonicích. Cihelna v Dejvicích. Pila v Podolí.

5.5 Období za války (1939-1945)

Ačkoliv byl rok 1939 i po hospodářské stránce jedním z nejneklidnějších období dosáhly Průmyslové závody lepšího výsledku než předcházející rok. Obavy z počátku roku, že se stavební ruch zmenší, se ukázaly jako předčasné. Širší vrstvy se snažily rychle získat nemovitosti koupí, nebo stavbou a také byla snaha velké rozdělané objekty za všech okolností co nejdříve dokončit, a proto nastal velice čilý odbyt stavebních hmot. Velmi výrazně stoupl odbyt pily a to hlavně ve stavebním a palivovém dříví, kterého bylo prodáno o 61% více než v roce 1938. Ostatní provozovny vykazovaly stejné množství prodaných surovin, anebo nepatrné zlepšení. Průměrné prodejní ceny se však zvýšily – vápna o 12 %, kamene o 10 %, dřeva o cca 11 % a cihel o 15 %.¹³⁶

Navzdory novým politicko-hospodářským podmínkám dosáhla společnost i v roce 1940 výborných výsledků. Vápenka dosáhla zlepšení v bilanci výroby i odbytu. Důsledky deštivého počasí se projeví nejvíce v cihelně, ve které bylo vyrobeno méně cihel. Provoz a odbyt na pile byl v roce 1940 nejvýhodnější ze všech podniků.¹³⁷

V roce 1941 došlo k oslabení ve výrobních výsledcích (kromě pily). To se vysvětlovalo nepříznivými výrobními a dopravními poměry.¹³⁸ Zlepšení nastalo pouze ve výrobě saturačního vápence. Celkový pokles oproti předchozímu roku činil 15 % z důvodu snížení pracovního výkonu dělnictva a nedostatku vagónů. Závody udržovaly provoz v cihelně po celý rok. Výroba cihel vlivem menšího počtu pracovních míst klesla o 2,2 %. I v tomto roce byly provozní výsledky nejlépe hodnoceny v pile. Řezivo se prodávalo podle směrnic Nejvyššího úřadu cenového.¹³⁹

---

¹³⁶ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/21, inv. č. 69, 1940, Protokoly schůzí dozorcí rady 66-67, zpráva k bodu 2b/ pořadu 66. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 22. července 1940, zpráva bilanční.

¹³⁷ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/21, inv. č. 69, 1940, Protokoly schůzí dozorcí rady 66-67, zpráva k bodu 2./ pořadu 67. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná dne 26.XI. 1940, provozní zpráva povšechná.

¹³⁸ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/23, inv. č. 70, 1942, Protokoly schůzí dozorcí rady 70-71, zpráva k bodu 2a/ pořadu 69. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 11. května 1942, technická zpráva.

¹³⁹ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/23, inv. č. 70, 1942, Protokoly schůzí dozorcí rady 70-71, zpráva k bodu 2a/ pořadu 69. schůze dozorcí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 11. května 1942, lomy a vápenky v Jinonicích. Cihelna v Dejvicích. Pila v Podolí.

Také v letech 1942 a 1943 dosáhly Průmyslové závody solidních výsledků v pile. Množství vyrobených i prodaných surovin ve vápence stále klesalo. V roce 1944 pokračoval sestup výroby a prodeje. Cihelna nebyla uvolněna a veškeré pokusy o povolení znovuotevření zůstaly bezvýsledné. V pile nastal nedostatek suroviny (kulatiny), důsledkem bylo snížení výroby o jednu třetinu. V Jinonicích okupovaly Československé strojírny jménem německého zbrojního průmyslu celé dolní území jinonických lomů a znemožňovaly tím odbavení výrobků pro cukrovary, železárny, papírny i sklárny, hlavně pak zásobování obou vápenných pecí. Průmyslové závody postihl také nedostatek paliva a jeho špatná jakost. Další těžkou ranou pro závody bylo omezení dodávky elektrického proudu. V roce 1944 se prodalo zboží za 7 358 000 K, což bylo například o 54 % méně než v roce 1938.

Jako hlavní příčiny ztrátového výsledku roku 1945 se uváděly: pouze 25 % výkonnost celkové kapacity, absolutní nedostatek paliva a pracovních sil, důsledky zabránění nejdůležitější části lomů, nedostatek vagonů a pohonných hmot, uzavření cihelny.¹⁴⁰

5.6 Období po válce (1946-1948)

Navzdory provozním obtížím zaviněným okupací a válkou byla finanční situace společnosti velice pevná. Nejvyšší těžkosti přišly až v květnu 1945. Na počátku tohoto roku se Průmyslovým závodům i přes panující nedostatek dříví podařilo nakoupit 13 000 m³ kulatiny pro pilu. V předchozím roce byla kulatina zakoupena v oblastech, ze kterých se dopravovala pouze dráhou a následkem nedostatku vagonů se nedostala do podolské pily. V následujícím roce proto dochází ke změně nákupní strategie. Společnost se v něm soustředí na nákup suroviny do oblastí, ze kterých ji bylo možno dopravit do Prahy voroplavbou. Nicméně doprava kulatiny byla úplně znemožněna, když si okupační armády postavily několik mostů na horním toku Vltavy. Velké úsilí soustřeďované na úřady a velitelství vedlo jen k tomu, že teprve počátkem listopadu 1945 bylo možno splavit první zásilku ke zpracování na pile, nicméně se jednalo pouze o 2000 m³ místo předpokládaných 14 000 m³. Vynaložený kapitál, který činil cca 3 500 000 K, byl vyřazen z provozu. Měnové dekrety uzavřely společnosti zbytek hotovostí a i po využití veškerých, těmito dekrety povolených způsobů uvolnění oběživa, byly takto získané prostředky pro zimmí

---

¹⁴⁰ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/24, inv. č. 72, 1946, Protokoly schůzí dozorčí rady 71-72, zpráva k bodu 2b/ pořadu 71. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 29. května 1946, účetní zpráva za rok 1945.

provoz nedostatečné. Proto si musely vzít závody úvěr u Reeskontního a lombardního ústavu.¹⁴¹

Předpoklady a naděje, které byly kladeny do roku 1946, se nesplnily. Navzdory všem opatřením a snahám o zvýšení výroby se nepodařilo splnit stanovený program. V závodech pracovalo sotva 50 % zaměstnanců ve srovnání se stavem před válkou. Společnost přišla během roku o velké množství německých pracovníků. V srpnu byli odsunuti poslední z nich. Jako náhradu za odsunuté Němce se společnosti podařilo získat skupinku trestanců z Pankráce, kterých však bylo průměrně pouze okolo dvaceti. Z důvodu nedostatku pracovních sil byla v provozu pouze nová vápenná pec. Celkově bylo v jinonické vápence oproti předešlému roku vyrobeno o 1214 vagónů surovin méně.¹⁴²

Také v roce 1947 zápasila společnost s nedostatkem zaměstnanců, kromě oddílu trestanců zaměstnávala také dělníky cizího původu například Italy či Rumuny.¹⁴³ Poptávka po vápně byla po celý rok velká. Provozem v obou pecích tak bylo vyrobeno o 60 % surovin více než v roce 1946.¹⁴⁴ Prodej řeziva a palivového dříví byl na velice dobré úrovni, takže koncem roku zůstaly jen nepatrné zásoby na skladě. Největším problémem se stala znovu doprava zboží. Vorošlavba byla během roku zastavena kvůli katastrofálnímu suchu a dopravě po dráze působil zase problém nedostatek způsobilých vagónů, takže se většina zakoupeného zboží nedostala do pily.¹⁴⁵ Výsledky roku 1948 již nejsou ve fondu Průmyslových závodů k dispozici.

---

¹⁴¹ Označení československé koruny od roku 1945

¹⁴² AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/24, inv. č. 72, 1946, Protokoly schůzí dozorčí rady 71-72, zpráva k bodu 2a/ pořadu 72. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 14. května 1947. Technická zpráva.

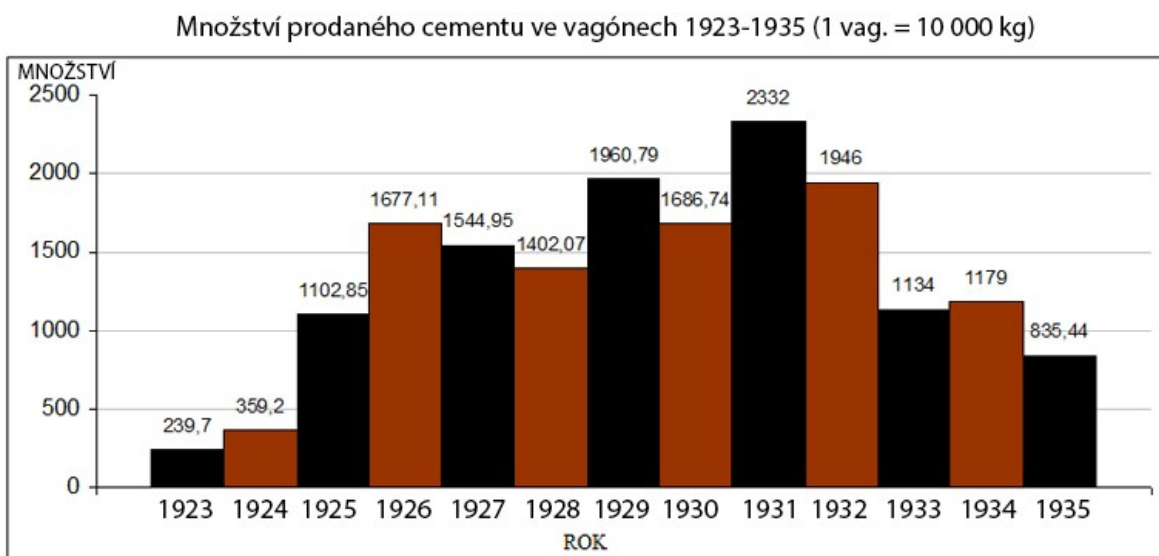
¹⁴³ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/25, inv. č. 73, 1946, Protokoly schůzí dozorčí rady 73-74, zpráva k bodu 2 pořadu 74. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 1. června 1948 v místnostech Nové radnice.

¹⁴⁴ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/25, inv. č. 73, 1946, Protokoly schůzí dozorčí rady 73-74, zpráva k bodu 2 pořadu 74. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 1. června 1948 v místnostech Nové radnice, vápenky.

¹⁴⁵ AMP, PZ, kart. 5, sig. II – 2/25, inv. č. 73, 1946, Protokoly schůzí dozorčí rady 73-74, zpráva k bodu 2 pořadu 74. schůze dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, spol. s r.o v Praze, která se koná dne 1. června 1948 v místnostech Nové radnice. Pila v Podolí.

5.7 Obchod s cementem

Další důležitou záležitostí byl prodej cementu. Jak jsem již uvedl výše, veškerý cement pro potřeby obce, jejich ústavů a podniků měl být objednáván u Průmyslových závodů hlavního města Prahy. Tato koncentrace objednávek cementu na jedno místo poskytovala pražské obci cenové výhody z množství při zaručené jakosti zboží.¹⁴⁶ Od roku 1921 do roku 1947 bylo obci prodáno přes Průmyslové závody 29 987 vagónů cementu.¹⁴⁷ Cement byl dodáván zejména královédvorskou a podolskou cementárnou. Množství prodaného cementu ilustrují následující grafy. Z nich je patrné, že množství postupně cementu stoupalo s menšími výkyvy až do roku 1931. Během hospodářské krize došlo k velkému poklesu odběru. Prodej cementu vynášel společnosti také slušný zisk. Například hrubý zisk v roce 1931 činil 900 200 Kč.

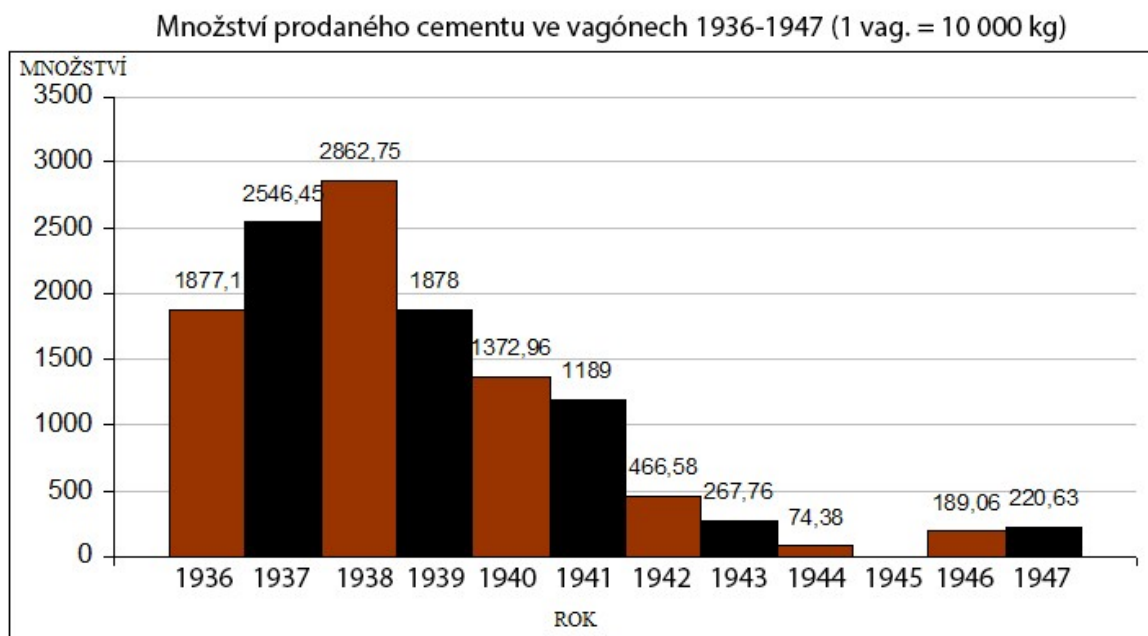

Pramen: AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, Průmyslové závody hlavního města Prahy společnost s r.o. v Praze, přehled hospodářských výsledků za uplynulá léta činnosti od 1/10 1920 počínaje.

¹⁴⁶ NOVÝ, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce, s.8.

¹⁴⁷ AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, Průmyslové závody hlavního města Prahy společnost s r.o. v Praze, přehled hospodářských výsledků za uplynulá léta činnosti od 1/10 1920 počínaje.

Nejlepších bilančních výsledků bylo dosaženo ve druhé polovině 30. let. Průmyslové závody prodaly nejvíce cementu (2862,75 vagonů) za celou historii společnosti v roce 1938. Během druhé světové války již množství prodaného cementu každoročně klesalo. Po jejím skončení se cementu prodávalo daleko méně než v celém meziválečném období.

Pramen: AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, Průmyslové závody hlavního města Prahy společnost s r.o. v Praze, přehled hospodářských výsledků za uplynulá léta činnosti od 1/10 1920 počínaje.

6 Závěr

Tato práce dokumentuje jednu ze zajímavých a téměř zapomenutých kapitol pražské historie. Vypovídá o působení obce v průmyslu stavebních hmot a zejména o společnosti s na první pohled záhadným a velice obecným názvem Průmyslové závody hlavního města Prahy. Tomuto podniku nebyla v dosavadním vědeckém bádání věnována velká pozornost.

V prvních dvaceti letech dvacátého století nakupovala pražská obec stavební suroviny na trhu, který cenami i množstvím dostačoval. V období kdy byla Praha rozšířena a vznikla tzv. Velká Praha, panovala poválečná krize a ceny stavebních hmot se neúměrně zvýšily. Pražská obec proti tomu zakročila zakoupením dejvické cihelny, v roce 1920 přistoupením ke schwarzenberským Pražským vápenkám v Jinonicích a následujícího roku zřízením společnosti Průmyslové závody hlavního města Prahy s.r.o. Pražská obec měla v tomto podniku poloviční podíl. Na počátku dvacátých let musela pražská obec řešit nové úkoly, které vedly k novým aktivitám. V tomto období byla zřízena také Pražská městská tiskárna či Pražské plakátovací podniky.

Kromě jinonické vápenky a uvedené dejvické cihelny, kterou Průmyslové závody převzaly roku 1926, vlastnily také další provozovny. V roce 1924 získaly od pražské obce branickou vápenku, kterou provozovaly do roku 1929 a od Jana Schwarzenberga podolskou pilu. V letech 1932 a 1933 měly pronajatou také pakoměřickou cihelnu. Jednotlivé podniky byly postupně opravovány a zdokonalovány. Největšími inovacemi závodů byla rekonstrukce podolské pily v letech 1928-1929 a stavba nové kruhové pece jinonické vápenky, která byla dokončena v roce 1939. Průmyslové závody měly být přizvány ke každému výběrovému (ofertnímu) řízení úřadů, ústavů a podniků pražské obce, které se jich týkalo. Závody nevlastnily po celou dobu svého provozu žádnou cementárnu, nicméně s cementem obchodovaly a dodávaly ho pražské obci. Veškerý cement pro potřeby pražské obce měl být objednáván u Průmyslových závodů.

V roce 1940 zabavilo gestapo schwarzenberský majetek. Po skončení války dostal schwarzenberský majetek vnučenou správu a později připadl zemi České, která postoupila schwarzenberský podíl na společnosti pražské obci. Tyto skutečnosti však příliš chod společnosti neovlivnily. Na konci roku 1948 byly majetkové části společnosti začleněny do nově vzniklého komunálního Stavebního podniku hl. m. Prahy.

Společnost získala svým působením na trhu stavebních hmot velký vliv a splnila svůj cíl. Ačkoliv nemohla mít na trhu obdobné monopolní postavení jako například Elektrické podniky a Obecní plynárny, její činnost se brzy významně projevila na pražském trhu stavebních hmot. Průmyslové závody působily jako regulátor prodejních cen stavebních materiálů, neboť ostatní obchodníci a producenti musely ceny stavebních hmot přizpůsobovat nižším cenám Průmyslových závodů. Společnost tak tvořila jakousi „hráz“ proti kartelům. Pražská obec získala vytvořením společnosti stálý zdroj levných a kvalitních stavebních hmot pro obecní stavby. Z pramenů ovšem povětšinou není úplně patrné, jak velké množství surovin pražská obec odebírala. Znamé jsou však důležité obecní budovy postavené ve třicátých letech, na které společnost dodávala suroviny. Společnost dodávala zboží nejen pro obecní stavby, ale také pro mnoho soukromých stavitelů, architektů a podnikatelů. Kromě toho také zásobovala jako jeden z největších dodavatelů saturovaného vápence cukrovaru v Čechách. Na vrcholu hospodářské prosperity byl podnik ve druhé polovině dvacátých let, poté se hospodářská krize odrazila i v jeho činnosti. Před druhou světovou válkou došlo k opětovnému zlepšení hospodářských výsledků, ale válka a její následky pak velice negativně ovlivnily chod podniku. Vedení společnosti velmi často uvažovalo o rozšíření působnosti, ale k uskutečnění projektů nedošlo. K zamýšlenému rozšíření patřila stavba velké vápenky, cihelny, obecní cementárny, či získání velkého množství lesů, jakožto zdroje dřeva pro podolskou pilu. Projekty byly velmi dobře naplánované, nicméně shodou okolností povětšinou v nevhodné době. Tento fakt brzdil rozvoj Průmyslových závodů, které tak od třicátých let stagnovaly. Nový rozvoj a plány zmařila později druhá světová válka. Po jejím skončení již společnost nedosahovala takových výsledků jako v meziválečném období. I tak však zanechala velkou stopu v pražském hospodářství a pozitivně přispěla ke stavebnímu rozvoji města. Během svého vývoje prodala stavební suroviny za téměř 350 milionů korun.

7 Seznam pramenů a literatury

Fondy:

Archiv hlavního města Prahy. Průmyslové závody hlavního města Prahy.

Periodika:

Národní listy (1928)

Věstník hlavního města Prahy (1921-1945)

Literatura:

Bašta, Rudolf. K padesátiletému trvání Pražských obecních plynáren 1867-1917. Praha, 1917.

Bárta, Rudolf. Průmysl hlíny a kamene v Praze a okolí. Praha, 1930.

Bárta, Rudolf. Průmysl stavebních hmot v Československu. Praha, 1929.

Drnek, Kryštof. Praha – Od zemské metropole monarchie k hlavnímu městu republiky. Vývoj logistického zázemí města v letech 1913-1952. Rigorózní práce FF UK, Praha, 2011.

Fojtík, Pavel – Prošek, František. 100 let pražských elektrických drah. Praha 1991

Garkisch, Miloš a kol. Příběhy pražských cementáren. Praha, 2011.

Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 1, Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1927), Praha, 2000.

Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 2, Československo a české země v krizi a ohrožení (1930-1935), Praha, 2002.

Kárník, Zdeněk. České země v éře první republiky (1918-1938). Díl 3, O přežití a o život (1936-1938), Praha, 2003.

Konvičná, Jana. Pražské městská hospodářství v letech 1784 – 1945 in Osm století pražské samosprávy, Praha, 2000.

red. Lacina, Vlastislav – Pátek, Jaroslav. Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do současnosti. Svazek III., Období první Československé republiky a německé okupace 1918-1945, Praha, 1995.

Lacina, Vlastislav. Zlatá léta československého hospodářství 1918-1929. Praha, 2000.

Láník, Jaroslav - Cikrt, Miloš. Dvě tisíciletí vápenictví a cementárenství v českých zemích. Svaz výrobců cementu a vápna Čech, Moravy a Slezska. Praha 2001.

Láník, Jaroslav. Pražský průmysl stavebních hmot in Historie a současnost podnikání v Praze, díl třetí, Žehušice, 2004.

Mašek, Petr. Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, díl II., Praha, 2010.

Nový, Alois. Průmyslové podnikání (výroba stavebních hmot) pražské obce. Praha, 1928.

Prošek, Václav. Pražské Podolí. Praha, 2010.

Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. I. Díl 1918-1945, Brno, 2004.

red. Vojtíšek, Václav. Praha v obnoveném státě Československém. Praha, 1936.

Zavřel, Jan. Počátky cihlářství v Praze in Kniha o Praze 6. Praha, 2004.

8 Seznam příloh

1. BILANCE VÁPENKY V JINONICÍCH 1911-1946.....	I
2. BILANCE PILY V PODOLÍ 1924 - 1947	II
3. PLÁN POLOHY SCHWARZENBERGSKÝCH POZEMKŮ V OBCI PODOLÍ-DVORCE V MĚŘÍTKU 1:2880 (20.8.1920	III
4. DETAIL PODOLSKÉ PILY	III
5. SROVNÁNÍ - POHLED NA PODOLÍ OD JIHU 30. LÉTA – NA SNÍMKU TAKÉ PODOLSKÁ PILA / STAV K 28.11.2012 - PO PILE JIŽ NEJSOU ŽÁDNÉ STOPY	IV
6. SROVNÁNÍ - POHLED Z VRCHOLU NAD BRANICKÝM LOMEM NA VLTAVSKÉ ÚDOLÍ, V POPŘEDÍ BRANICKÁ VÁPENKA, 6.7.1923 / STAV K 30.6.2014 – BRANICKÁ VÁPENKA BYLA ZBOURÁNA V ROCE 1928	V
7. BILANCE CIHELNY V DEJVICÍCH V OBDOBÍ 1932-1940	VI
8. PLÁN CIHELNY V DEJVICÍCH V MĚŘÍTKU 1:5000.....	VI
9. POHLED NA DEJVICE Z DOMU NA ROHU ULIC PODBABSKÉ A BUČKOVY (DNES ROOSEVELTOVA) 17.5.1925 NA SNÍMKU TAKÉ DEJVICKÁ CIHELNA	VII
10. V MÍSTECH KDE STÁVALA DEJVICKÁ CIHELNA BYL POSTAVEN V LETECH 1952-1957 HOTEL INTERNACIONAL (NYNÍ CROWN PLAZA)....	VII
11. SROVNÁNÍ – POHLED NA ÚZEMÍ CIHELNY V BŘEVNOVĚ (DŮM ČP. 38 A 39), 7.4.1924 / STAV K 13.11.2012 – NA MÍSTĚ, KDE STÁLA CIHELNA PROBÍHAJÍ STAVEBNÍ PRÁCE V RÁMCI ROZŠÍŘOVÁNÍ TRATI METRA „A“	VIII

Přílohy

1. Bilance vápenky v Jinonicích 1911-1946

rok	VÁPENEC				ŠTĚRK			VÁPNO		
	výroba	Spotřeba na vápno	prodáno	Zásoba koncem roku	výroba	prodáno	Zásoba	výroba	prodáno	zásoba
	q (100 kg)				M ³			q (100 kg)		
1911	699 707	338 081	395 688	—	7 268	7 268	—	202 355	208 815	2 700
1912	751 607	296 665	473 150	—	8 146	8 146	—	177 990	173 690	7 000
1913	843 347	287 120	531 689	24 538	9 003	9 003	—	172 284	172 784	6 500
1914	801 898	227 484	548 147	26 267	8 373	8 373	—	136 490	135 990	7 000
1915	565 596	135 920	503 190	79 263	7 245	7 245	—	81 552	86 952	1 600
1916	466 835	125 530	396 160	24 408	4 240	4 240	—	75 318	74 218	2 700
1917	301 576	59 240	208 640	58 104	1 704	1 704	—	35 515	37 613	630
1918	211 179	15 320	209 737	44 226	1 889	1 889	—	9 184	9 784	30
1919	292 596	57 457	219 723	59 642	748	716	32	34 474	33 754	750
1920	481 621	176 631	339 834	31 420	2 161	2 161	—	106 022	104 372	2 400
1921	427 108	184 275	201 639	—	3 579	3 261	318	144 069	108 929	7 540
1922	359 832	183 982	207 054	—	5 100	5 387	—	110 394	111 534	—
1923	487 471	165 813	313 433	—	3 012	2 912	—	99 495	101 332	—
1924	506 257	207 221	372 384	—	3 635	4 235	—	124 338	124 748	—
1925	652 602	200 765	433 853	—	4 942	4 128	—	120 464	117 167	—
1926	825 532	256 365	528 892	—	2 941	3 881	—	153 137	154 566	—
1927	925 017	—	676 763	—	2 000	1 820	—	176 333	181 700	—
1928	625 017	282 900	321 837	—	656	626	—	173 584	173 984	—
1929	806 000	280 400	496 300	—	362	276	—	160 800	156 000	—
1930	808 453	282 232	524 877	—	—	2 586	—	165 235	165 836	—
1931	771 800	310 300	479 000	—	—	3 970	—	158 400	156 800	—
1932	692 150	262 600	467 600	—	3 960	590	—	152 794	141 500	—
1933	723 120	214 800	453 100	—	518	904	—	116 371	115 000	—
1934	596 656	146 400	473 700	—	634	971	—	78 837	80 900	—
1935	574 989	154 000	409 900	—	597	886	—	80 470	80 600	—
1936	585 680	219 800	389 402	—	6 157	6 005	—	111 140	111 878	—
1937	907 656	296 300	937 795	—	7 380	7 516	—	144 190	142 691	—
1938	848 953	273 800	521 784	—	7 040	6 851	—	137 590	138 524	—
1939	697 565	298 800	411 392	—	4 276	4 471	—	155 314	154 756	—
1940	829 900	353 350	469 252	—	4 523	3 951	—	179 538	179 337	—
1941	641 018	285 200	414 571	12 293	1 946	2 468	203	150 745	153 150	507
1942	588 631	245 380	321 490	34 051	319	223	287	132 850	132 191	1 766
1943	288 805	291 200	303 902	38 465	1 013	1 227	74	160 029	158 674	2 522
1944	471 901	314 770	183 465	13 068	—	—	—	174 230	174 046	2 706
1945	251 065	121 740	113 638	27 792	—	—	—	68 089	67 456	3 338
1946	316 423	178 972	153 085	975	—	—	—	96 850	96 017	2 895

Pramen: AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zpráv o činnosti závodů, Pražské vápenky v Jinonicích společnost s r.o.

2. Bilance pily v Podolí 1924 - 1947

rok	NÁKUP KULATINY	NÁKUPNÍ CENA KULATINY		SEŘEZ	ŘEZIVA	PROŘEZ	PRODÁNO		PRODEJ NÍ CENA ŘEZIVA	
		m ³	Kč				h	KULATI NY	ŘEZIVA	m ³
1924	11 745				6 462		6 154			
1925	11 501				5 926		5 995			
1926	11 266				6 127		5 435			
1927	10 522				6 785		7 203			
1928	16 415	250	90	13 435	8 350	37,85	552	8 002	496	54
1929	22 470	270	15	16 420	10 482	36,16	636	8 380	543	-
1930	8 863	235	66	14 360	9 264	38,75	387	6 777	478	-
1931	16 810	119	16	16 830	9 562	43,18	343	12 291	277	30
1932	8 566	87	50	9 951	6 252	37,18	410	8 088	281	80
1933	9 405	106	-	8 959	5 535	38,21	414	5 762	280	90
1934	9 710	120	-	8 644	5 595	35,28	936	6 810	289	-
1935	9 974	115	-	8 753	5 646	35,45	765	6 459	313	15
1936	8 869			9 533	6 020	36,86	666	8 027	311	36
1937	12 755			10 387	6 548	36,97	575	6 933	424	63
1938	10 450			10 061	6 369	35,73	690	5 201	494	89
1939	10 229			10 019	6 113	38,43	571	8 745	486	60
1940	14 458			9 696	6 153	36,54	581	5 956	551	62
1941	11 056			10 586	6 745	36,38	480	6 645	608	59
1942	8 913			9 116	5 773	34,47	710	5 974	626	30
1943	10 802				6 630		7 235			
1944	1 640				3 308		3 361			
1945	3 070				1 401		1 581			
1946	4 616				1 442		1 764			
1947	4 819				4 125		4 523			

Pozn.: Uvedeny jsou pouze dostupné údaje

Prameny: AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, pila v Podolí (1928-1942).

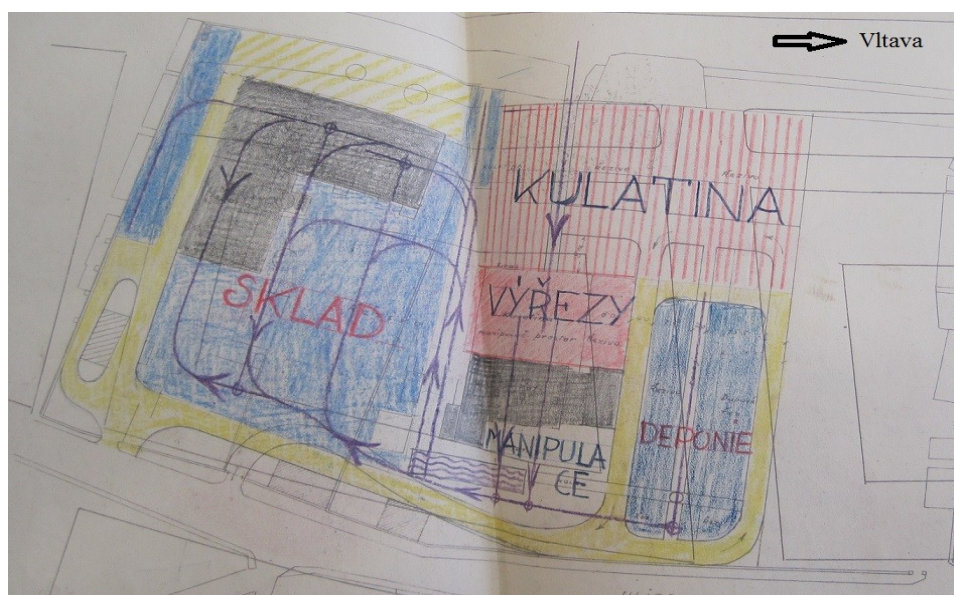
AMP, PZ, kart. 16, sig. IV – 1/1, inv. č. 180, 1913 - 1946, kalkulace výroby, prodeje, výdajů, příjmů a zprávy o činnosti závodů, Průmyslové závody hlavního města Prahy společnost s r.o. v Praze, přehled hospodářských výsledků za uplynulá léta činnosti od 1/10 1920 počínaje.

3. Plán polohy Schwarzenbergských pozemků v obci Podolí-Dvorce v měřítku 1:2880 (20.8.1920)¹⁴⁸

Mapa ukazuje polohu podolské pily v bezprostřední blízkosti Podolské vodárny

4. Detail podolské pily¹⁴⁹

¹⁴⁸ AMP, PZ, kart. 1, sig. I – 10, inv. č. 10, Trhová smlouva mezi J. Schwarzenbergem a obcí pražskou a nemovitosti v Podolí /orig./

¹⁴⁹ AMP, PZ, kart. 3, sig. II – 2/7, inv. č. 55, 1926, Protokoly schůzí dozorčí rady 33-34, k XXXIII. schůzi dozorčí rady Průmyslových závodů hlavního města Prahy, společnosti s r.o. v Praze, která se koná v pondělí, dne 26. dubna 1926.

Příloha 5. Srovnání - pohled na Podolí od jihu 30. léta – na snímku také podolská pila¹⁵⁰ / stav k 28.11.2012 - po pile již nejsou žádné stopy¹⁵¹

¹⁵⁰ Prošek, Václav. Pražské Podolí, Praha, 2010, s.8.

¹⁵¹ Foto – Ondřej Štěpánek 28.11.2012

Příloha 6. Srovnání - pohled z vrcholu nad branickým lomem na vltavské údolí, v popředí branická vápenka, 6.7.1923¹⁵² / stav k 30.6.2014 – branická vápenka byla zbourána v roce 1929¹⁵³

¹⁵² Alexander, Antonín. AMP, Sbíрка fotografií, sig. I 8858, 6.7.1923

¹⁵³ Foto – Ondřej Štěpánek 30.6.2014

Příloha 7. Bilance cihelny v Dejvicích v období 1932-1940

rok	Dešťové ztráty	Výroba syr.		Odpal		Prodej	
		Množství cihel	cihel	dlaždic	cihel	dlaždic	cihel
1932	39 733	6 167 573	106 074	5 337 600	95 200	4 483 290	44 550
1933	33 500	2 400 900	/	4 052 400	/	5 220 260	16 450
1934	13 000	4 158 050	/	4 105 200	/	3 510 150	53 400
1935	8 800	4 186 800	60 000	3 692 500	57 800	4 334 845	28 590
1936	37 400	6 077 300	30 300	6 956 200	29 800	6 504 680	34 960
1937	21 000	6 320 700	/	5 877 400	/	5 503 070	14 500
1938	254 900	5 974 200	10 300	6 165 100	10 300	6 053 410	11 000
1939	32 900	5 126 900	/	5 759 300	/	5 093 880	11 700
1940	4 200	3 708 700	/	3 786 500	/	4 966 040	1 100

Pramen: AMP, PZ, kart. 13, sig. III – 3/15, inv. č. 149, 1923 - 1946, Cihelna v Dejvicích. Provoz a kalkulace.

Příloha 8. Plán cihelny v Dejvicích v měřítku 1:5000¹⁵⁴

mapa dokumentuje zejména povolenou hranici vykopávek hlíny

¹⁵⁴ AMP, PZ, kart. 13, sig. III – 3/15, inv. č. 149, 1923 - 1946, Cihelna v Dejvicích. Provoz a kalkulace.

Příloha 9. Pohled na Dejvice z domu na rohu ulic Podbabské a Bučkovy (dnes Rooseveltova) 17.5.1925¹⁵⁵ na snímku také dejvická cihelna

Příloha 10. V místech kde stávala dejvická cihelna byl postaven v letech 1952-1957 hotel Internacional (nyní Crown Plaza)¹⁵⁶

¹⁵⁵ Alexander, Antonín. AMP, Sbírnka fotografií, sig. I 4828, 17.5.1925

¹⁵⁶ Foto – Ondřej Štěpánek 30.6.2014

Příloha 11. Srovnání – pohled na území cihelny v Břevnově (dům čp. 38 a 39), 7.4.1924¹⁵⁷ / stav k 13.11.2012 – na místě, kde stála cihelna probíhají stavební práce v rámci rozšiřování trati metra „A“¹⁵⁸

¹⁵⁷ Alexander, Antonín. AMP, Sbíрка fotografií, sig. I 4108, 7.4.1924

¹⁵⁸ Foto – Ondřej Štěpánek 13.11.2012